...ЫН ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

39-дэхи жэлээ гарана

БУРЯТ ҮНЭН

КПСС-эй Бурядай обкомой, Улан-Удын горкомой, Бурядай АССР-эй Верховно Соведэй орган

№ 99 (9853) | 1962 оной апрелиин 26, четверг | Сэн 2 мүнгэн

Бурядай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

Бурядай АССР-эй Верховно Соведые зарлаха тухай

Бурядай Автономно Советскэ Социалистическэ Республикын табадахи зарлалай Верховно Соведэй наймадахи сессиие 1962 оной майн 29-дэ Улан-Удэ городто зарлаха.

Бурядай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ А. ХАХАЛОВ.

Бурядай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь Ч. ДОРЖИЕВ.

Улан-Удэ город, Соведүүдэй байшан.
1962 оной апрелиин 25.

СССР-эй ЗУРГААДАХИ ЗАРЛАЛАЙ ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ НЭГЭДЭХИ СЕССИ

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумые һунгаха тухай

...ССР-эй Верховно Соведэй тогтоол

...скэ Социалистическэ Республикануу... ...зай Верховно Совет **тогтооно:**

...эй Верховно Соведэй Президиумые ...нүүдһээ бүридүүлэн һунгаха:

...ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ ТҮРҮҮЛЭГШЭ

...ев Леонид Ильич — Москва городой ...иин Бауманска округһоо һунгагдаһан...

...ЭЙ ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИ... ...ТҮРҮҮЛЭГШЫН ОРЛОГШОНОР:

...ов Николай Николаевич — Краснояр... ...арай Красноярска ленинскэ һунгуу... ...округһоо һунгагдаһан депутат;

...енко Демьян Сергеевич — Украиньш ...һунгуулиин Днепропетровско округ... ...агдаһан депутат;

... Василий Иванович — Белоруссиин ...унгуулиин Могилевско округһоо һун... ...депутат;

...динова Ядгар Садыковна — Узбегэй ...һунгуулиин Андижанска хүдөөгэй ок... ...һунгагдаһан депутат;

...ов Исагали — Казагай ССР-эй һун... ...Джамбулай округһоо һунгагдаһан...

...дзе Георгий Самсонович — Грузиин ...һунгуулиин Сухумиин хүдөөгэй округ... ...агдаһан депутат;

...еров Мамед Абдул оглы — Азербайд... ...ССР-эй һунгуулиин Хачмассай округ... ...агдаһан депутат;

...ис Юстас Игнович — Литвагай ССР... ...айска һунгуулиин округһоо һунгаг... ...депутат;

... Иван Сергеевич — Молдавиин ССР... ...штскэ һунгуулиин округһоо һунгаг... ...депутат;

...рзин Ян Эдуардович — Латвиин ...Рига городой һунгуулиин Московско ...һунгагдаһан депутат;

... Турабай — Киргизиин ССР-эй һун... ...Токтогульска округһоо һунгагдаһан...

...ов Мирзо — Таджигай ССР-эй һун... ...Таджикабадай округһоо һунгагдаһан...

...ян Шмавон Минасович — Армениин ...Кироваканска һунгуулиин хүдөөгэй ...һунгагдаһан депутат;

...ов Нурберды — Туркмениин ССР-эй ...Куйбышевска округһоо һунгагда... ...тат;

...еп Алексей Александрович — Эсто... ...ССР-эй һунгуулиин Пярнуска округһоо ...һан депутат.

СССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ СЕКРЕТАРЬ

Георгадзе Михаил Порфирьевич — Грузиин ССР-эй һунгуулиин Зестафонско округһоо һунгагдаһан депутат.

СССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ ГЭШҮҮД:

Абрамов Григорий Григорьевич — Москвагай областиин һунгуулиин Красногорско округһоо һунгагдаһан депутат;

Ахунова Турсуной — Узбегэй ССР-эй һунгуулиин Чиназска округһоо һунгагдаһан депутат;

Буденный Семен Михайлович — Украиньш ССР-эй һунгуулиин Шепетовско округһоо һунгагдаһан депутат;

Ворошилов Климент Ефремович — Москвагай областиин һунгуулиин Каширска округһоо һунгагдаһан депутат;

Гамзатов Расул Гамзатович — Дагестанай АССР-эй һунгуулиин Буйнакска округһоо һунгагдаһан депутат;

Демичев Петр Нилович — Москва городой һунгуулиин Дзержинскэ округһоо һунгагдаһан депутат;

Кавун Василий Михайлович — Украиньш ССР-эй һунгуулиин Бершадска округһоо һунгагдаһан депутат;

Картавых Александр Григорьевич — Кемеровскэ областиин һунгуулиин Новокузнецкэ-центральна округһоо һунгагдаһан депутат;

Козлов Фрол Романович — Ленинград городой һунгуулиин Кировскэ округһоо һунгагдаһан депутат;

Кунаев Динмухамед Ахмедович — Казагай ССР-эй һунгуулиин Алма-Атын-Октябрьска округһоо һунгагдаһан депутат;

Мазуров Кирилл Трофимович — Белоруссиин ССР-эй һунгуулиин Минскэ Городской — Нэгэдэхи округһоо һунгагдаһан депутат;

Нуриев Зия Нуриевич — Башкирай АССР-эй һунгуулиин Стерлитамакска городской округһоо һунгагдаһан депутат;

Подгорный Николай Викторович — Украиньш ССР-эй һунгуулиин Киевскэ-Ленинскэ округһоо һунгагдаһан депутат;

Смирнова Дарья Павловна — Москва городой һунгуулиин Краснопресненскэ округһоо һунгагдаһан депутат;

Табеев Фикрят Ахмеджанович — Татарай АССР-эй һунгуулиин Чистопольско округһоо һунгагдаһан депутат;

Толстиков Василий Сергеевич — Ленинградай областиин һунгуулиин Выборгскэ округһоо һунгагдаһан депутат.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Л. БРЕЖНЕВ.
СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь М. ГЕОРГАДЗЕ.

...а, Кремль. 1962 оной апрелиин 24.

...оюзай Соведэй, Национальностьнуудай ...ведэй хамтын заседаниин түрүүлэгшэдэ

...й Конституциин 70-дахи статьягай ...ССР-эй правительствые байгуулха ту... ...алай Верховно Соведэй үзэмжэдэ ...тай дашарамдуулан, Министрнүү... ...Верховно Соведэй үмэнэ түлөөлгэеэ ..., өөрынгөө уялгануудые дүүргэһэн ...оно.

Энээн тухай Советскэ Социалистическэ Республикануудай Союзай Верховно Соведтэ Танай дуулгахые СССР-эй Министрнүүдэй Совет, гуйна.

ССР Союзай Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Н. ХРУЩЕВ.

1962 оной апрелиин 24.

СССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭИ ТОГТООЛ

СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ нүхэр Н. С. Хрущевой мэдүүлгэ тушаа

...э Социалистическэ Республикануу... ...й Верховно Совет **тогтооно:**

...Р-эй Верховно Соведэй урда СССР... ...льствын өөрынгөө түлөөлэлгэ бо... ...тухай СССР-эй Министрнүүдэй Со... ...үлэгшын мэдүүлгые хараада абаха, ...Министрнүүдэй Соведэй ажал-ябуул... ...аха, СССР-эй правительствын бүри... ...Верховно Соведтэ дурадхал оруулхыень СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ нүхэр Никита Сергеевич Хрущевто даалгаха.

2. СССР-эй Верховно Соведэй мүнөө боложо байгаа сессидэ СССР-эй правительствын шэнэ бүридэлэй баталагдатар өөһэдынгөө уялгануудые дүүргэжэ байхыень СССР-эй Министрнүүдэй Соведтэ даалгаха.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Л. БРЕЖНЕВ.
СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь М. ГЕОРГАДЗЕ.

...Кремль. 1962 оной апрелиин 24.

Советскэ Социалистическэ Республикануудай Союзай

Х У У Л И

...үдэлмэрилэгшэдэй, арадай дружиннигуудай ами наһанда, бэедэнь хоро хүргэһэнэй, ...хүндыень хухалха, хүсөөр эдлэһэнэй, эдилгэ абаһанай түлөө уголовно ...шангадхаха тушаа СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указые баталха тухай

...э Социалистическэ Республикануу... ...й Верховно Совет иигэжэ **тогтооно:**

...Верховно Соведэй Президиумэй ...ые баталха:

...и хүдэлмэрилэгшэдэй, арадай ...удай ами наһанда, бэедэ хоро хүр... ...дыень хухалһанай түлөө харюусалгые шангадхахатухай» 1962 оной февралиин 15-най Указые;

«Хүсөөр эдлэһэнэй түлөө уголовно харюусалга шангадхаха тухай» 1962 оной февралиин 15-най Указые;

«Эдилгэ абаһанай түлөө уголовно харюусалга шангадхаха тухай» 1962 оной февралиин 20-ной Указые.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Л. БРЕЖНЕВ.
СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь М. ГЕОРГАДЗЕ.

...Кремль. 1962 оной апрелиин 24.

ПАЛАТАНУУДАЙ ЗАСЕДАНИНУУД

СССР-эй зургаадахи зарлалай Верховно Соведэй нэгэдэхи сесси Кремльдэ апрелиин 24-дэ хүдэлмэреэ үргэлжэлүүлбэ.

Национальностьнуудай Соведэй заседани Кремлиин Ехэ ордон соо үглөөнэй 10 часта нээгдээ.

Нүхэд **А. Н. Косыгин, О. В. Куусинен, А. И. Микоян, Н. М. Шверник, Б. Н. Пономарев, А. Н. Шелепин** гэгшэдые депутадууд, айлшад удаан альга ташажа угтаба. Национальностьнуудай Соведэй түрүүлэгшэ **Я. В. Пейве** түрүүлэгшын һуурида һуунхай. Түрүүлэгшын орлогшонор — депутадууд **С. Бегматова, И. А. Каиров, А. Е. Корнейчук, Ф. А. Сурганов** гэгшэд мүн лэ тэндэ һууряа эзэлбэ.

Национальностьнуудай Соведэй мандатна комиссиин түрүүлэгшэ депутат **М. С. Синица** гэгшэдэ элидхэл хэхыень үгэ үгтөө. СССР-эй Верховно Соведые һунгаһан һунгалга тухай һунгуулиин түбэй комиссида һунгуулиин окружной комиссинуудай эльгээһэн протоколнуудые болон бусад материалнуудые мандатна комисси хаража үзэбэ. Тиигээд Национальностьнуудай Соведэй депутадуудые һунгалга һунгуулиин бүхы округуудаар һунгалта тухай Дүримэй ёһоор үнгэргэгдэбэ гээд мандатна комисси тодорхойлоо гэжэ депутат М. С. Синица үргэлжэлүүлбэ.

Һунгалтада бүхы һунгагшадай 99,95 процентнь хабаадаһан байна. Коммунистнуудай, партийнабэшэ хүнүүдэй арадай нэгэдэлэй кандидадуудай түлөө һунгалтада хабаадаһан хүнүүдэй 99,6 процентнь дуугаа үгэбэ. Һунгалтын дүнгүүд манай партиин ленинскэ национальна политикын илан мандажа байһаниие үшөө дахин баталан тодорхойлбо. Мүн совет арадай түрэл Коммунистическэ партияа, нүхэр Н. С. Хрущев толгойлогшотой тэрэнэй ленинскэ Центральна Комитедые тойрон, хэзээ хэзээнэйхиһээ нягтаар жагсанхай байһыень харуулаа.

Национальностьнуудай Соведтэ бүхы 15 союзна республикануудһаа, 20 автономно республикануудһаа, 8 автономно областьнуудһаа, 10 национальна округуудһаа депутадууд һунгагданхай гэжэ элидхэлшэ тэмдэглэбэ.

Энээнэй урда тээ үнгэргэгдэһэн һунгалтаһаа хойшо советскэ республикануудай аха дүүгэй бүлэдэ хоёр шэнэ автономно республиканууд — Хальмагай, Түбын республиканууд орооһон байна. Эдэ республиканууд урдань автономно областьнууд байгаа. Энээнтэй дашарамдуулан, Национальностьнуудай Соведэй депутадуудай тоо 12 хүнөөр олошорбо. Манай орондо ажаһуудаг 55 национальностьнуудай, үндэһэ яһатанай түлөөлэгшэд һунгагдаһан байна.

Национальностьнуудай Соведэй бүридэлэй 70 гаран процентнь шэнээр һунгагдаа. 652 депутадуудай 473-ниинь түрүүшынхеэ һунгагдаһан байха юм. Али бүхы ажал хэдэг совет хүнүүдэй түлөөлэгшэд депутадуудаар һунгагданхай. 345 депутадууд гэхэ гү, али 52,9 процентнь мүнөө хүдэлмэришэн, таряашад гү, али ажалайнгаа замые иимэ ажал хэжэ эхилһэн хүнүүд байна. 321 хүниинь дээдэ эрдэмтэй. Палатын депутадуудай 175-ниинь эхэнэрнүүд юм.

Национальностьнуудай Соведэй 490 депутадууд КПСС-эй гэшүүд, гэшүүндэ кандидадууд болоно. 162 депутадууд партийнабэшэ хүнүүд.

Национальностьнуудай Соведэй депутадуудай дунда Советскэ Союзай Герой болоһон 23 хүн, Социалис Ажалай Геройн нэрэ зэргэтэй 62 хүн, ленинскэ, гүрэнэй шангуудай 37 лауреадууд, ССР Союзай орден, медальнуудаар шагнагдаһан 472 депутадууд бии.

Национальностьнуудай Соведтэ һунгагдаһан бүхы 652 депутадуудай эрхэ түлөөлэлгэнүүдые мандатна комисси шалгаад, 1962 оной мартын 18-да һунгагдаһан Национальностьнуудай Соведэй бүхы депутадуудай эрхэ түлөөлэлгые мэдэрхэ тухай тогтоолой проект баталхые дурадхача гэжэ депутат М. С. Синица хэлээ.

Национальностьнуудай Совет нэгэн дуугаар иимэ тогтоол баталба:

ССР Союзай Конституциин 50-дахи статьягай үндэһөөр, мандатна комиссиин мэдээсэһэнэй ёһоор бүхы 652 һунгуулиин округуудһаа һунгагдаһан Национальностьнуудай Соведэй депутадуудай эрхэ түлөөлэлгэнүүдые мэдэрхэ.

Энээнэй һүүлээр Национальностьнуудай Совет зүбшэхэ зүйлнүүдэй гурбадахи пунктые — СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указуудые баталха тухай асуудал хаража эхилбэ. СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй секретарь депутат М. П. Георгадзе элидхэл хээ.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указуудые баталха тухай Хуулинуудые Национальностьнуудай Совет нэгэн дуугаар баталан абаба.

Национальностьнуудай Соведэй заседани энээгээр дүүрээ.

(Түгэсхэлынь 4-дэхи нюурта)

СССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ УКАЗ

Милициин хүдэлмэрилэгшэдэй болон арадай дружиннигуудай ами наһанда, бэедэ хоро хүргэхэ, нэрэ хүндыень хухалха һэдэлгэ гаргаһанай түлөө харюусалгые шангадхаха тухай

Олониитын хүсэлые хараада абан, олониитын ёһо гурим болон гражданинуудай эрхые хамгаалха талаар шухала үүргэ дүүргэдэг милициин хүдэлмэрилэгшэдэй, арадай дружиннигуудай ами наһанда, бэедэ хоро хүргэхэ, нэрэ хүндыень хухалха һэдэлгэ гэмтэдэй, олониитэдэ харша бусад этэгээдүүдэй зүгһөө гаргаһанай түлөө харюусалгые шангадхаха зорилгоор, СССР-эй Верховно Соведэй Президиум иигэжэ **тогтообо:**

1. Милициин хүдэлмэрилэгшэдэй болон арадай дружиннигуудай хуулита ябуулгада эсэргүүсэлтэ үзүүлһэнэй түлөө иимээр хэһээгдэхэ гэжэ тогтоохо:

ниитын ёһо гурим сахиха талаар өөһэдынгөө уялгануудые дүүргэжэ ябахадаа милициин хүдэлмэрилэгшын гү, али арадай дружиннигай үгэһэн хуулита захиралтые гү, али хэһэн эрилтые зорюута дүүргээгүйшүүл — арадай судьягай тогтоолоор — арбан табан сүүдхын болзороор арестовалагдаха гү, али нэгэ һара хүрэтэр болзороор заһан заларуулха хүдэлмэри хэхэ, үгышье һаа хорин түхэриг хүрэтэр яла түлэхэ;

ниитын ёһо гурим хамгаалха талаар өөһэдтэнь даалгагдаһан уялгануудые дүүргэжэ ябаха үедэнь милициин хүдэлмэрилэгшые гү, али арадай дружиннигые доромжологшод — зургаан һара хүрэтэр болзороор сүлөөгөө хаһагдаха гү, али нэгэ жэл хүрэтэр болзороор заһан заларуулха хүдэлмэри хэхэ, үгышье һаа зуун түхэриг хүрэтэр яла түлэхэ;

ниитын гуримые хамгаалха талаар өөһэдтөө даалгагдаһан уялгануудые дүүргэжэ ябаха үедэнь милициин хүдэлмэрилэгшэ гү, али арадай дружиннигта эсэргүүсэлтэ үзүүлэгшэд — нэгэ жэл хүрэтэр болзороор сүлөөгөө хаһагдаха гү, али мүн лэ иимэ болзор соо заһан заларуулха хүдэлмэри хэхэ, үгышье һаа зуун түхэриг хүрэтэр яла түлэхэ;

хүсэ хэрэглэн гү, али хүсэ хэрэглэхэ заналта хэжэ мүн лэ иимэ ааша гаргагшад, тэрэшэлэн хүсэ хэрэглэн гү, али хүсэ хэрэглэхэ заналта хээд, эдэ хүнүүдые тон хуули бусын ябуулга хэхыень баадхагшад — нэгэ жэлһээ табан жэл хүрэтэр болзор соо сүлөөгөө хаһагдаха.

2. Ниитын ёһо гурим хамгаалха талаар албанайнгаа уялга дүүргэжэ гү, али олониитын ажал-ябуулга хэжэ ябаһан милициин хүдэлмэрилэгшын гү, али арадай дружиннигай ами наһанда хоро хүргэгшэд хоёрһоо табан жэл хүрэтэр болзор соо сүлэлгэтэйгөөр гү, али сүлэлгэгүйгөөр табаһаа арбан табан жэл хүрэтэр болзортойгоор сүлөөгөө хаһагдажа, харин хүндэ хүшэр ушартань — саазалуулан алуулжа хэһээгдэхэ гэжэ тогтоохо.

3. Энэ Указай ёһоор союзна республикануудай хуулинуудта хубилалтанууд болон нэмэлтэнүүдые оруулхыень союзна республикануудай Верховно Соведүүдэй Президиумүүдтэ дурадхаха.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Л. БРЕЖНЕВ.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль.
1962 оной февралиин 15.

СССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ УКАЗ

Хүсөөр эдлэһэнэй түлөө уголовно харюусалгые шангадхаха тухай

СССР-эй Верховно Соведэй Президиум иигэжэ **тогтообо:**

1. Хүсөөр эдлэһэн бүлэг хүнүүд гү, али тусгаар аюултай гэмтэн, үгышье һаа хүсөөрөө эдлэлгын тусгаар хүндэ хойшолонтой байбал, тэрэшэлэн наһагүйсөөгүйшүүлые хүсөөр эдлэбэл, —

хоёрһоо табан жэл хүрэтэр болзор соо сүлэлгэтэйгөөр гү, али сүлэлгэгүйгөөр наймаһаа арбан табан жэл хүрэтэр болзороор сүлөөгөө хаһагдажа гү, али саазалуулан алуулжа хэһээгдэхэ гэжэ тогтоохо.

2. Энэ Указай ёһоор союзна республикануудай уголовно кодекснуудта хубилалтанууд болон нэмэлтэнүүдые оруулхыень союзна республикануудай Верховно Соведүүдэй Президиумүүдтэ дурадхаха.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Л. БРЕЖНЕВ.
СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль.
1962 оной февралиин 15.

СССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ УКАЗ

Эдилгэ абаһанай түлөө уголовно харюусалгые шангадхаха тухай

Эдилгэ абалга хадаа манай обществодо капитализмһаа залгамжалан үлэһэн хуушанай эшэгүүритэ, бузагай муухай үзэгдэлнүүдэй нэгэн болоно. Үргэн далайсатайгаар коммунизм байгуулха үедэ ороһон Совет гүрэндэ энэ муухай үзэгдэл харша, огто тэсэшэгүй. Ямаршье янзын эдилгэ абалгые эсэслэн зайсуулха бүхы арга боломжо манай гүрэнэй болон ниитын байгууламтын эрхэ байдалда бии байна.

Тусгаар аюултай гэмтэ хэрэг бологшо эдилгэ абалгын түлөө уголовно харюусалгые шангадхаха зорилгоор СССР-эй Верховно Соведэй Президиум иигэжэ **тогтообо:**

1. Эдилгэ үгэгшын аша туһада тааруу ямар нэгэн ябуулга хэһэнэй гү, али хээгүйшье һаа, тушаалта нюур өөрынгөө албанай байдалые хэрэглэн хэхэ ёһотой гү, али хэжэ шадаха байһанай түлөө ямаршье янзын эдилгэ өөрөө нюураараа гү, али бусадаар дамжуулан абаһан тушаалта хүн,—

гурбаһаа арбан жэл хүрэтэр болзортойгоор сүлөөгөө хаһагдажа хэһээгдэхэ, зөөринь хураагдажа абтаха.

Харюусалгата тушаал даажа байһан гү, али эдилгэ абаһанай түлөө урда тээнь сүүдлэгдэһэн гү, али нэгэтэ бэшэ эдилгэ абаһан үгышье һаа эдилгэ абахын тулада айлгаһан хашаһан тушаалта хүнүүд мүн лэ иимэ ябуулга хэбэл,—

сүлөөгөө хаһагдаха болзорые дүүргэһэнэйнгээ һүүлээр хоёрһоо табан жэл хүрэтэр болзор соо сүлэлгэдэ эльгээгдэхээр гү, али сүлэлгэгүйгөөр наймаһаа арбан табан жэл хүрэтэр болзор соо сүлөөгөө хаһатдажа, зөөриеэ хураалган абтажа, харин тон хүндэ хүшэр ушартань — саазалуулан алуулжа, зөөриеэ хураалган абхуулжа хэһээгдэхэ.

2. Эдилгэ абалгада туһалагша,—

хоёрһоо найман жэл хүрэтэр болзор соо сүлөөгөө хаһагдажа хэһээгдэхэ.

Эдилгэ абалгада нэгэтэ бэшэ туһалһан гү, али эдилгэ абаһанай түлөө урда тээнь сүүдлэгдэһэн, үгышье һаа өөрынгөө албанай байдалые хэрэглэһэн хүн,—

сүлөөгөө хаһагдаха болзороо дүүргэһэнэйнгээ һүүлээр хоёрһоо табан жэл хүрэтэр болзор соо сүлэлгэтэйгөөр гү, али сүлэлгэгүйгөөр долооһоо арбан табан жэл хүрэтэр сүлөөгөө хаһагдажа, зөөриеэ хураалган абхуулжа хэһээгдэхэ.

3. Эдилгэ үгэгшэ, —

гурбаһаа найман жэл хүрэтэр болзор соо сүлөөгөө хаһагдажа хэһээгдэхэ.

Эдилгэ нэгэтэ бэшэ үгэһэн гү, али эдилгын түлөө урда тээнь сүүдлэгдэһэн хүн,—

сүлөөгөө хаһагдаха болзорые дүүргэһэнэйнгээ һүүлээр хоёрһоо табан жэл хүрэтэр сүлэлгэтэйгөөр гү, али сүлэлгэгүйгөөр долооһоо арбан табан жэл хүрэтэр болзортойгоор сүлөөгөө хаһагдажа, зөөриеэ хураалган абхуулжа гү, абхуулангүйгөөр хэһээгдэхэ.

Эдилгэ үгэһэн хүн хэрбээ эдилгэ үгэхэ хашалта айлгалтын тэрээндэ хэгдэһэн гү, али энэ хүн эдилгэ үгэһэнэйнгөө һүүлээр энээн тухай һайн дураараа мэдүүлһэн байгаа һаа уголовно харюусалгада хабаадуулагдахагүй.

4. Энэ Указай ёһоор союзна республикануудай уголовно кодекснуудта хубилалта, нэмэлтэнүүдые оруулхыень союзна республикануудай Верховно Соведүүдэй Президиумүүдтэ дурадхаха.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Л. БРЕЖНЕВ.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль.
1962 оной февралиин 20.

Женевэдэ болоhон хэлсээнүүд тухай

СССР-эй Верховно Соведэй сесси дээрэ СССР-эй Гадаадын хэрэгүүдэй министр депутат А. А. ГРОМЫКЫН хэhэн элидхэл

Нүхэд депутадууд!

СССР-эй Верховно Соведэй hунгалтые совет арадай гайхамшаг нэгэн hаналтайгаар, патриотическа дэбжэлтэтэйгээр угтажа байhан үдэрнүүдтэ буу зэбсэг хуряаха тушаа 18 гүрэнэй комитет Женевэдэ хүдэлмэреэ эхилээ hэн. Женевэдэ болоhон хэлсээнүүд тухай Советскэ правительствын мэдээсэлые мүнөөдэр СССР-эй шэнэ зарлалай Верховно Соведэй нэгэдэхи сессиин мүнлэ шагнажа байhан ушар түрүүшын ээлжээндэ табигдаад байhан уласхоорондын байдалай асуудалнуудые шиидхэхэ хэрэгтэ манай ороной ямар ехэ анхарал хандуулдаг байhанайнь үшөө нэгэ гэршэ боложо үгэнэ.

СССР дотор коммунистическэ общество байгуулхын, дэлхэйн социализмын системые хүгжөөхын тулада амгалан тайбан эрхэ байдал хангаха, эб найрамдалда дуратай бүхы арадуудтай хамта хүн түрэлтэниие дэлхэйн хюдалдаата дайнhаа абарха гээшэ совет гадаадын политикын урда КПСС-эй түүхэтэ XXII съездын баталан абаhан партиин Программын табиhан гол шухала зорилго болоно. Арюун hайхан энэ зорилгые шиидхэхын түлөө тэмсэл манай партиин ленинскэ Центральна Комитедэй үдэр бүриин, сэхэ хүтэлбэреэр бүхы дипломатическа фронтнууд дээрэ хэгдэжэ байдаг.

Шэмэглэн хэлэхэ болоо hаа, Женевэдэ хоёр политика ушарhан байна.

Нэгэ политикын түлөөлэгшэд — Советскэ Союзай, Польшын, Чехословакиин, Румыниин ба Болгариин делегацинууд — буу зэбсэг хуряаха асуудалые эгээл таарамжатайгаар шиидхэхэ, ядерна буу зэбсэг туршалгые бүхыдэнь хэтэ мүнхэдөө болюулха тухай хэлсээ хойшолуулангүйгөөр баталха зам гаргаха тушаа өөhэдынгөө правительствонуудай дурадхалнуудые оруулhан байгаа. Буу зэбсэг хуряаха асуудалые шиидхэхэ, тэрэшэлэн ядерна буу зэбсэг туршалгые болюулха хэрэгтэ туhа нэмэри хүргэхэ hанаатай бээ абанги гүрэнүүдэй делегацинуудшье Женевэдэ ерэhэн байгаа. Мүнөө энээниие сэхэ руунь хэлэлтэй.

Нүгөө политикын түлөөлэгшэд — баруун гүрэнүүдэй делегацинууд — тад ондоо hанал бодолтойгоор Женевэдэ ерээ hэн: буу зэбсэг хуряаха тухай хэлсээ түйлаха замдаа комитет өөрынгөө хүдэлмэридэ шэнэ бэрхэшээлнүүдтэй ушарhай, ядерна тэhэрэлгэнүүдэй нэерээн дороншье хэлсээгээ хэhэй гэжэ эдэ гүрэнүүд hанаашалhан байба.

Үнэхөөрөөшье комитедэй хүдэлмэреэ эхилхынь урда тээ США-гэй болон Англиин делегацинуудай толгойлогшод буу зэбсэг хуряаха тухай хөөрэлдөөнүүдые нюуса далдаар, шунахай hаналтайгаар хэhэн байгаа. Тэдэниие шагнажа байхада, тэдэнэр буу зэбсэг бүгэдэ ниитээрээ, хүсэдөөр хуряаха тухай хэлсээнэй бэлэн проект асараал ха, тиигээд хэлсээ хэхэ столой саана министрнүүдэй үшөө hуугаадүй байхада, Нацануудай ордоной коридор соо тэрэниие бидэндэ сэхэ барюулхаяа забдажа байна ха гэжэ hанахаар байhан юм: энэл даа текстмнай, энэ гэhээр гараа табия, тиигээдшье хэрэг дүүрэхэ! Үнэнтэ дээрээ иимэ юумэ оройдоошье үзэгдөөгүй.

Франци тухай хэлэхэ болоо hаа, тэрэнэй правительство буу зэбсэг хуряаха асуудал шиидхэхэ дуратай байhан тухайгаа комитедэй хүдэлмэреэ эхилхынь урда тээ мэдүүлhэн байгаа, тиигээд зүблөөн дээрэ тэрэнэй hуури оройдоо хооhон байба. Энэнь ямар нэгэн гүнзэгы удхатай гэhэншүүгээр хэлсэдэг. Зүгөөр энэ удхань зүб бодолой ойлгожо шадахаар бэшэ, даншье hаа гүнзэгы байба гээшэл ха.

Комитедэй хүдэлмэри юугээр эхилээ hэм? Уласхоорондын шанга хиналта доро бүгэдэ ниитээрээ, хүсэдөөр буу зэбсэг хуряаха тухай договорой тодорхой проектые Советскэ правительствын даалгабаряар манай делегаци эгээл түрүүшын заседани дээрэ оруулаа hэн. Энэ проект ООН-эй Генеральна Ассамблейн ендэр дээрэhээ хоёр жэл хахадай урда тээ Советскэ правительствые толгойлогшо Н. С. Хрущевой соносхоhон бүгэдэндэ мэдээжэ программын үндэhэ hуури дээрэ зохёогдонхой. Гүнзэгы ехээр хүндэлмэ, дайнай аюул зоболонгhоо арадуудые хэтэ мүнхэдэнь абарха гэhэн эрмэлзэлгэтэй түүхэтэ иимэ программа дурадхаhанайнь түлөө хүн түрэлтэн Советскэ правительствода хэтын хэтэдэ баяр баясхалан хүргэжэ байхал. Договорой манай проектые дурадхаhан ушар 18 гүрэнэй комитедэй хүдэлмэридэ гол асуудалынь болоhон байгаа гэжэ хүхирэлтэ нэмээлтэ болошогшоб гэжэ айнгүйгөөр хэлэжэ боломоор.

Комитедэй зарим хабаадагшад бидэндэ сэхэ руунь нигэжэ хэлэдэг hэн: Советскэ правительство шэнэ ехэ дурадхалнуудые оруулхань гэжэ хүлеэhэн байгаабди, зүгөөр тэрэ хадаа буу зэбсэг хуряаха бүхы хэрэгынь эхинhээ эсэс хүрэтэрөө тодо hонороор, нарин нягтаар, тоо бодолгын хэлээр шахуу тайлбарилан харуулhан документ табиха гэжэ хэншье hанаагүй юм. Манай дурадхалнуудаар бүхы дэлхэй дээрэ аргагүй ехээр hонирходог hэн, тиимэhээ баруун гүрэнүүдэй түлөөлэгшэд энэ уулзалганда hанаа амарханаар hууха аргагүй байба. Теэдшье иимэ оршон байдалда тэдэнэр юушье хэжэ шадахагүй байгаа гээшэ ха!

Женевэдэ болоhон 18 гүрэнэй комитедэй хүдэлмэриин эхиндэ ООН-эй элидхэл туншаглагдаhан байгаа. Бүхы дэлхэй дээрэ сэрэгэй хэрэглэмжэдэ жэл бүри 120 миллиард тойрон доллар гаргашалагдадаг гэжэ тэрээн соо заагдаhан байгаа. Энэ тоо хадаа бүхы дэлхэй дээрэ капитальна hомололгодо жэл бүри гаргашалагдадаг бүхы мүнгэ зөөриин, тухайлхада, хахадынь болоно. Бүхы дэлхэйн оронуудай зэбсэгтэ хүсэнүүдтэ, сэрэгэй үйлэдбэридэ болон тэрэниие хангажа байдаг hалбаринуудта 100 миллион шахуу хүнүүд хабаадуулагданхай гэжэ мэдээжэ. Советскэ правительство иимэ тэнэг ябадал болюулхые баяр баясхалантайгаар дурадхана.

Таанад, нүхэд депутадууд, буу зэбсэг бүгэдэ ниитээрээ, хүсэдөөр хуряаха тухай договорой проекттэй танилсаhан байнат. Тиимэhээ нэгэ хэдэн үгэнүүдээр хизаарлахамни. Эндэ договор тухай хэлэгдэнэ, тэрэнэй бүлэг бүхэндэнь, параграф бүхэндэнь буу зэбсэг хуряаха тушаа гүрэнүүдэй абаха тодорхой уялганууд, мүн тэрээндэ таарамаар хиналтын хэмжээнүүд тодорхойлогдонхой.

Энэ договор бэелүүлжэ эхилхэтэй хамта мүнөө хэдэн арбаад оронуудые орёолдуулhан буу зэбсэг яаралтайгаар бүтээхэ ябадал абаhаар лэ бага болохо бшуу: буу зэбсэгэй складуудай сүм хооhорторнь — сэрэгэй буу зэбсэгүүдэй хадагалагдажа байhан складуудhаа уласхоорондын хиналта доро буу зэбсэг таhалгаряагүйгөөр үгы хэгдэхэеэ үгтэжэ байха. Оройдоол 4 жэлэй үнгэрөөд байхада, ядерна бомбонуудшье, танкнуудшье, артиллеришье, сэрэгэй флот ба сэрэгэй авиацишье сүм үгы болохо, арми бүрин табигдаха, тиихэдэ сэрэгэй эмхи зургаанууд — генеральна штабуудhаа эхилээд военкомадууд хүрэтэрөө — тараагдаха байна.

Сэрэгэй бүхы машиные эбдэхэ, үгы хэхэ хэрэг гурбан шатада удаа дараалан бэелүүлэгдэхээр хараалагдана. Эдэ шатануудта буу зэбсэг хуряаха үедэ нэгэншье гүрэнэй сэрэгэй талаар гансаарханаа булюу байха бэшээр буу зэбсэг хуряаха ба хинан шалгаха хэмжээнүүд удаа дараалан бэелүүлэгдэхэ.

Бүри нэгэдэхи шатада, ондоогоор хэлэбэл, хоёр жэл болоогүй байхада, Хиросимын үеhөө хойшо бүхы оронуудай арадуудай hанааень зобоожо байдаг аюул — ядерна буу зэбсэг хэрэглэхэ добтолгодо дайрагдаха аюул усадхагдаха байна. Водородно ба атомна бомбонууд хадагалагдажа байhан газартаа юушье хэжэ шадахагүй ашаан шэнгеэр хэбтэхэ болохо жэшээтэй. Яахадааб гэхэдэ, энэ буу зэбсэгые хүрэхэ газартань абаашажа шадаха бүхы хэрэгсэлнүүд — сэрэгэй ракетэнүүд, самолет-снарядууд, бомбардировщигууд, уhан дээгүүр тамардаг онгосонууд ба уhан доогуур ябадаг лодконууд үгы хэгдэхэ бшуу. Иимэ эрхэ байдалда ямаршье ядерна бомбо, hомогүй винтовко гү, али револьвер шэнгеэр огто хэрэгhээ гараха юм. Ондоо гүрэнүүдэй газар дээрэ түхеэрэгдэhэн хариин сэрэгэй базанууд — добтолго хэлгын эдэ трамплинууд үгы хэгдэхэ, харин сэрэгүүд амгалан тайбан сагта байха ёhотой газартаа — имагтал өөhэдынгөө национальна хилэ соогоо байха жэшээтэй. Тиихэтэй хамта эдэ сэрэгүүдэй тоо нилээд хороогдохо, тусхайлан хэлэбэл, СССР-эй ба США-гэй зэбсэгтэ хүсэнүүд тус тустаа 1,7 миллион хүнүүдhээ олон бэшэ байха hэн.

Хоёрдохи шатын хэмжээ-ябуулгануудые бэелүүлhэнэй, ондоогоор хэлэбэл, буу зэбсэг хуряажа эхилhэн гурбадахи жэлэй эсэстэ ядерна дайнай аюул сүм усадхагдаха байна. Энэ хоёрдохи шатын үедэ ядерна буу зэбсэг ба олон түмэн хүнүүдые хюдаха ондоо түрэлэй бусад буу зэбсэгүүдые хорихо, тэдэнэй бүхы запасуудые үгы хэхэ, үйлэдбэриень болюулха ябадал советскэ договорой проектээр хараалагдана. Энэ шатада гүрэнүүдэй зэбсэгтэ хүсэнүүд улам саашадаа хороогдохо, тэрэ тоодо СССР-эй ба США-гэй зэбсэгтэ хүсэнүүд 1—1 миллион хүн хүрэтэрөө хороогдохо, сэрэгэй аюул юрэнхыдөө бага болохо юм.

Гурбадахи шатын дүүрэhэнэй hүүлээр — буу зэбсэг хуряалгын дүрбэдэхи жэлэй эсэстэ хүн түрэлтэнэй обществын ажабайдалhаа дайн бусалтагүйгөөр ошохо юм. Энэ шатын турша соо үлэгшэ бүхы зэбсэгтэ хүсэнүүд ба буу зэбсэгүүд, тэрэшэлэн гүрэнүүдэй сэрэгэй бүхы аппарат үгы хэгдэхэ ёhотой.

Хэрбээ гүрэнүүд буу зэбсэг хуряалгын дүүрэhэнэй hүүлээршье дайлалдаха, жэшээнь, юрын буу болон кинжалаар дайлалдаха болоо hаань, хайшан гэхэ гээшэб гэhэн асуудал буу зэбсэг хуряаха талаар үнгэрhэн хэлсээнүүдэй үедэ баруун гүрэнүүдэй түлөөлэгшэд табиhан байна. Ямаршье hэжэгэй байхагүйн тула али нэгэн гүрэнүүдэй өөhэдынгөө хара аминай аша туhада эдэ хүсэнүүдые хэрэглэхэ ябадал усадхажа шадаха, тусхай хүтэлбэри доро байдаг уласхоорондын зэбсэгтэ хүсэнүүдые ООН-эй дэргэдэ байгуулхые договорой проект соо Советскэ правительство хараалhан байна:

Совет эдэ дурадхалнууд 18 гүрэнэй комитедтэ гүрэнүүдэй хоорондо болоhон хэлсээнүүдэй үндэhэ hууринь үнэхөөрөөшье болоhон байна. Буу зэбсэг хуряаха тухай хэлсээнэй талаар Хитадай Арадай Республикын абаха уялганууд тушаа асуудал имагтал КНР-эй хабаадалгатайгаар зүбшэн хэлсэгдэхэ, шиидхэгдэхэ зэргэтэй байhаниинь мэдээтэй. Энээн тухай бидэнэр комитедэй хүдэлмэриин эгээл эхин дээрэ хэлсээ хэhэн хүнүүдтээ эли тодоор мэдүүлээ hэмди.

Буу зэбсэг хуряалгада эхи табиха гэhэн үрэ дүнгүй hэдэлгын уйдхартай дүршэл тухай Женевын үйлсэнүүдэй шулууншье баримталжа үгэхэл. Женева хадаа буу зэбсэг хуряаха тухай хэлсээ баталхын тулада хэлсээндэ хабаадагшадай диилэнхи олонхиин горьтой ехэ эрмэлзэлгэтэйгээр эхилhэн хэлсээнүүдэй гэршэнь анха түрүүшынхеэ болоо hэн.

Социалис бусад оронуудай эб найрамдалда дуратай политикые эли тодоор харуулhан договорой манай проект хадаа комитедтэ түлөөлэгдэhэн бээ абанги гүрэнүүдэй зүгhөө тон ехэ hонирхолтойгоор угтагдаhан, тэрээн соо дурсагдаhан гол баримтануудынь дэмжэгдэhэн байха юм.

Индиин делегациин энэ асуудалые бидэндэ тон адляар шиидхэхэ эрмэлзэлгэтэй байhыень бидэ хараа hэмди. Мартын 20-до болоhон комитедэй заседани дээрэ тэрэнэй толгойлогшо Кришна Менон иигэжэ мэдүүлээ hэн: «Бүхы асуудалнуудые хабаадуулhан договор гү, али договорой проект манай зүблөөнэй эсэстэ зохёон абтаха ёhотой гэжэ бидэ тоолонобди».

Үглөөдэрынь Арабуудай Нэгэдэмэл Республикын гадаадын хэрэгүүдэй министр Фавзи иигэжэ мэдүүлhэн байгаа: «Уласхоорондын шанга хиналта доро бүгэдэ ниитээрээ, хүсэдөөр буу зэбсэг хуряаха тухай Советскэ правительствын дурадхаhан договорой проект хадаа зүб замаар дабшаха алхам мүн болоно».

Африкын залуу гүрэн мүн болохо Нигериин гадаадын хэрэгүүдэй министр Вачуку гэгшын хэлэhэн үгые бидэнэр дуулахадаа баясаабди. Тэрэ иигэжэ мэдүүлээ: «миниин делегаци, миниин орон эб найрамдалда ехээр этигэнэ, бидэнэр бүгэдэ ниитээрээ, хүсэдөөр буу зэбсэг хуряалга түйлахын тулада эсэшэ сусашагүйгөөр хүдэлмэрилхэ байхабди».

Бээ абанги бүхы шахуу оронуудай түлөөлэгшэнэрэй хэлэhэн үгэнүүд дотор энээндэ адлирхуу бодомжонууд эли тодоор хэлэгдэhэн байгаа.

Зүгөөр баруун гүрэнүүд комитет дотор ямар хараа шугам баримталаа гээшэб?

США болон тэрэнэй союзнигууд комитедэй хүдэлмэрилжэ эхилхэдэ договорой ямаршье проект табяагүй. Энэнь тушаан болоhон хэрэг бэшэ байhаниинь ойлгосотой. Бүгэдэ ниитээрээ, хүсэдөөр буу зэбсэг хуряаха тухай договорто нэмэлтэ болгон оруулжа боломоор тодорхой уялгануудые заахын тулада буу зэбсэг хуряалгын аша туhа тухай юрэнхы хооhон үгээ орхихо гээшэнь бэрхэтэй байба ха. Эгээл нимэhээ комитедэй заседанинууд дээрэ манай проектые зүбшэн хэлсэхэдэ, баруун оронуудай түлөөлэгшэнэр шиидхэхэ хэрэгтэй болоhон асуудалнууд тушаа тодорхой юумэ хэлээгүй. Зарим нэгэшүүлые манай проект бэрхэтэй байдалда оруулаа гэжэ мэдэгдэбэ.

Заседанинуудай нээгдэхэhээ хойшо hара үлүүтэй саг үнгэрөө, комитедтэ хабаадагшад договорой советскэ проектые статья статьягаарнь хаража үзэлгэдэ үнинэй оронхой байтарнь, «договорой гол дүримүүдэй тобшолол» гэжэ нэрэтэй США-гэй правительствын документ комитет дотор бии болобо. Гол дүримүүд тухай асуудалнуудай 15 жэлэй турша соо зүбшэн хэлсэгдэжэ байбашье hаань, США-гай правительство мүнөө ямар нэгэн тобшолол, договоршье бэшэ юумые оруулжа байhаниинь харагдана.

Женевэдэхи хэлсээнүүдэй стол дээрэ США-гэй правительствын табиhан дурадхалнуудай удхань ямар гээшэб? Женевэдэ баруун гүрэнүүдэй делегацинуудай портфель соо юун нюугдажа байгааб? Тэндэнь хиналта тухай эртээнhээ бэлдэгдэhэн декларацинууд бии байба. Тэрэ хиналтань **буу зэбсэг хуряалгые бэшэ, харин зэбсэгжэлгые хинаха** гэhэн удхатай. 18 гүрэнэй комитедэй зорилгонь буу зэбсэг хуряаха тухай хэлсээ бэдэрхэ гэhэн бэшэ, харин зэбсэгжэлгые шамдуулха гэhэн шэнги болоно.

Баруун гүрэнүүдэй түлөөлэгшэнэр дайнай hүртэ аюулые харуулhан зурагуудтай Нацануудай ордоной зал дотор бидэнэртэй зэргэлжэ hуугаад, дайнай зэбсэгүүдые үгы хэхэ тушаа хэлэнэ бэшэ, харин бодото дээрээ буу зэбсэг ехээр бэлдэхэ хэрэгые үргэлжэлүүлхэ тушаа хэлэнэ гээшэ.

Баруун гүрэнүүдэй түлөөлэгшэнэр буу зэбсэг хуряахын урда тээ бүхы гүрэнүүдтэ аюулгүй байдал хангаха, добтолгоhоо тэдэнэй айха ябадалые үгы болгохо, тиихын тулада хиналта хэрэгтэй хэбэртэйгээр ходо хэлэдэг юм. Гүрэнүүдэй бэе бэеhээ айхаяа болиhон сагтал буу зэбсэг хуряажа болохо гэжэ тэдэнэр хэлэдэг байна. Зүгөөр Советскэ Союзhаа гү, али ямар нэгэн ондоо гүрэнhөө айнабди, тиимэhээ буу зэбсэгээ хуряажа шадахагүйбди гэжэ хэлэхэ хүнүүд хэзээшье олдожо болохо байна ха юм. Тиихэдээ буу зэбсэг хуряалгын хэрэгые хосоруулха болоно гээшэ гү? Энэнь үнэхөөрөө айhан ябадал болоно гээшэ гү, али айhан хэбэртэй болоно гээшэ гү гэжэ яажа тодорхойлхоб?

18 гүрэнэй комитет дотор США-гэй правительство хиналта тушаа зарим тэды шэнэлэгдэhэн дурадхал оруулха гэжэ шиидээ. Өөрынгөө хараа шугамда ямар хубилалта оруулаа гээшэб?

Урданайхидаал адляар США-гэй правительство миил хиналта хэхын тулада, тодорхойлон хэлэбэл, тагнуул хэхын тулада хиналта тогтоохо гэнэ. Тус правительство мүнөө болоходо иигэжэ хэлэнэ: хиналтын органууд ороной бүхы газар дайдые нэгэ доро хинаха байhандань hанаагаа зобохо юумэ үгы. Эхин түрүүлэн орон бүхэниие географическа зононууд болгон таhалан хубаая. Зэбсэгтэ хүсэнүүдэй болон зэбсэгжэлгын бүхыдөө 10 процентшье хороогдожо эхилхэтэйнь сасуу хинагшадай дуратай сагтаа ямаршье газарта орожо, гансал хороогдожо байhан зэбсэгтэ хүсэнүүдые, зэбсэгжэлгые бэшэ, мүн үлэжэ байhаниинь бүхыдэнь хинажа шадаха арга олгоёбди. Тиихэдэ хинагшад бүхы зононуудые бултыень нэгэ доро шалгахагүй гэhэниие тусхай шэнэ юумэн шэнгеэр харуулна. Зэбсэгжэлгые тиимэ гуримаар хиналга, тайлбарилан хэлэбэл, бодото дээрээ уласхоорондын тагнуул Советскэ Союзай нэгэ зонодо майн эхиндэ, нүгөөдэ зонодонь майн эсэс багта бэелүүлэгдэхэдэнь бидэнэртэ ехэ удхашанартай шэнги болоно.

Зүгөөр энэнь ямаршье шэнэ юумэн бэшэ. НАТО-гэй штабуудай генералнууд Советскэ Союзай газар дайдые хубаарилан таhалаад, бултыень соо хараха гэжэ hанаатай. Энээн тушаа иимэ юумэ харуулжа болоно.

СССР-эй газар дайда дээрэхи сагаалсануудые «тодорхойлхо» гээшэ Пентагондо эгээн шухала зүйл болоно гэжэ США-гэй оборонын министрын орлогшо Гилпатрик гэгшэ 18 гүрэнэй комитедэй хүдэлмэриин эхилhэнэй хойто тээ мэдүүлээд, тиигээ hаа, ехэ гаргаша хэнгүйгөөр, үлэмжэ hандаргалтатай сохилтонуудые бэлдэжэ болохо байгаа гэжэ нэмэн хэлэhэн байна. СССР-эй газар дээрэ тагнуул хэхэ тушаа үшөө нэгэ иимэ юумэ хэлэгдэhэн байба: «сагаалсануудые тайнуулаар олохо гээшэ агаарай дайнай шиидхэхы нүхэсэл болоно». НАТО-гэй стратегическэ асуудалнуудые мэдэхэ хүн сэхэ руунь будуулигээр иигэжэ хэлэнэ гээшэ. Энэ хадаа Баруун Германиин сэрэгэй мэргэжэлтэ Гельмут Шмидт гэгшэ болоно. Үнэхөөрөөшье энэ хүн шашадагшье hаа, мэргэжэлтэ гээшэ.

Зононууд болгон шалгаха тухай дурадхал дотор шэнэ юумэн бага байhаниинь харагдана. Тиигэбэшье hаань, США-гэй гүрэнэй секретарь Раск гэгшэ хиналтын хэмжээнүүдые буу зэбсэг хуряалгын хэмжээнүүдтэй тааруулха, тиин Советскэ Союзай эрилтэнүүд тушаа хэгдэhэн буулта шэнгеэр энээниие харуулха гэжэ hэдэбэ.

Женевэдэ Англиин гадаадын хэрэгүүдэй министр лорд Хьюм гэгшэ энээндэ адлирхуу юумэ дурадхаhан байна. Хиналта тухай асуудалаар уласхоорондын түгшүүрилые hуларуулжа боломоор бүхы юумэн тушаа Советскэ Союз США хоёрой хараа шугамые дүтэрхы болгохо хэрэгтэ туhалхаар hанаатайб гэжэ тэрэ хэлээ. Яахаб тэд, энэнь hайн hанал гээшэл. Үнэхөөрөөшье яахадаа Англи иимэ юумэ хэхэгүй байна гээшэб? Англиин дипломати дүтэрхы бололгодо туhалха талааршье, хараа бодолнуудые алгасалдуулха хэрэгтэ туhалха талааршье ехэхэн дүй дүршэлтэй байна ха юм.

Англиин өөрынгөө дурадхал оруулхадань «хоёр талаhаа буулта хэхэ» гээшые США-гэй правительство шэнгеэр хиналтын үзэл гэжэ тэрэнэй ойлгожо байhаниинь элитэ болоо. Мүнөө газар дайдын гансал гуримаар бэшэ, харин hалбариин гуримаар хиналта хэхэ гэжэ ойлгоно. Буу зэбсэг хуряалгын түрүүшын үедэ нэгэ хэды тоото ракетэнүүдые хороохо гэмсээр, хинагшад тэдэ ракетэнүүдые үйлэдбэрилдэг предприятинуудта эльгээгдэхэ ёhотой болоно. Тиихэдэнь Европодохи, мүн дэлхэйн бусад газарнуудтахи американскэ сэрэгэй базанууд дайрагдангүй үлэнэ. Тиин водородно болон атомна бомбонууд тэдэ базануудтань байха болоно.

Тэд, энэнь оронууд хоорондохи хараа бодолые дүтэлүүлхэ гэhэн hэдэлгэ гээшэ аал?

Министр Хьюм Женевэдэ байха үедөө зүүн ба баруун зүгэй оронуудай хоорондохи хараа бодолые дүтэлүүлхэ, түгшүүрилтэ байдалые hуларуулха арга зам бэдэрхэ хэрэгтэй гэжэ байгаад олон табан юумэ хэлээ бэлэй. Тиигэhэн аад, нютагаа — Лондоноо бусамсаараа, үглөөдэрынь лэ лорднуудай палатада үгэ хэлэхэ зуураа, энэ министр эгээл иигэжэ мэдүүлбэ: «түгшүүрилтэ байдал хадаа манай хүн түрэлтэнэй ажаhуудалай нэгэ шухала хубинь боложо болохо; иимэ байдал хадаа хүгжэлтэ дэбжэлтын эшэ үндэhэн боложо магад, энээнгүйгөөр бидэнэр барга байдалда ерэжэ болохобди».

Ингээд байхадань Британиин ямар министртэ этигэлтэй болоноб: Баруун ба зүүн оронуудай хараа шугамые дүтэлүүлжэ, түгшүүрилтэ байдалые hуларуулха тухай Женевэдэ хэлэhэн министртэ гү, али лорднуудай палатада хэлэгшэдэнь үнэншэхэ болоно гү?

Бүгэдэ ниитээрээ, хүсэдөөр буу зэбсэг хуряаха тухай манай дурадхалнуудые баруун оронуудай зүбшөөгөө hаа, буу зэбсэг хуряалгын хойноhоо хинаха тушаа ямаршье дурадхалыень Советскэ правительство абахаар бэлэн гэжэ жэл хахадай саада тээ нүхэр Н. С. Хрущев ООН-эй Генеральна Ассамблейн XV сесси дээрэ мэдүүлээ бэлэй. Советскэ правительствые толгойлогшын энэ мэдүүлгэдэ баруун оронуудай үгэhэн харюунь алим бэ? Тиимэ юумэн үгы.

Женевэдэхи хэлсээнүүд дээрэ баруун гүрэнүүд Советскэ Союзай аюулгүй байдалые хамгаалха хэрэг хохидолдо оруулаад, буу зэбсэг хуряахадаа өөhэдтөө hайн эрхэ байдал хангаха hэдэлгэ хэhэн байна. Жэшээнь, ядерна зэбсэг абаашадаг хэрэгсэлнүүдэй, юрын түхэлэй гол шухала зэбсэгэй 30 процентые 3 жэлэй турша соо хороохоор США дурадхана. Буу зэбсэг хуряаха талаар энэ миин байгшаhаа дээрэ хэмжээнүүд гээшэ ааб даа гээд түрүүшээр, харагдажа болохо. Гэтэр энээнтэй хамта иимэ асуудал гараадхина: США-гэй правительство ямар түхэлэй буу зэбсэгүүдhээ эдэ процентые суглуулхаяа hанана хаб?

«Ядерна зэбсэг абажа ошохо стратегическэ хэрэгсэлнүүдые тоогоорнь үсөөрүүлхэhээ гадна, мүн тэдэнэй хүсэ шадалыень hуларуулха гэжэ бидэнэр дурадханабди» гээд США-гэй гүрэнэй секретарин 18 гүрэнэй комитет дээрэ хэлэхэдэнь, эдээнэй hанал хүсэл эли тодо болоо hэн. Дурдагдаhан схемээ комитедэй үзэмжэдэ табихадань США-гэй правительствын хүсэл зориг бүришье эли болоо hэн. 5 мянган километр, үшөө дээшэшье радиустай ракетэнүүд гэхэ гү, али түби хоорондын ба глобальна ракетэнүүд — эгээл эдэ хэрэгсэлнүүд нэн түрүүн тэрээниие hонирхуулнал даа!

Тиигэн гэхэдэнь, ондоо оронуудай газар дайда дээгүүр байhан Америкын сэрэгэй базанууд ба сэрэгшэд, тэрэ тоодо социалис оронуудай хилэ шадар байhан бомбододог ракетнэ түхеэрэлгэнүүдтэй авиаци тухай болоходонь США-гэй правительство ямар нэгэн хэрэггүй юумэндэл адляар алдаад орхихо юм. Америкын дурадхалнуудта эгээл hүүлшын — 3-дахи шатада эдээниие усадхаха тухай хэлэгдэнэ. Тиихэдээшье энэ шатын хэдыдэ дүүрэхэнь заагданагүй. Энэнь 10—20 жэлшье гэжэ ойлгоходо хамаагүй. Иигээд байхадаа гадаадын сэрэгэй базануудые усадхаха ба ондоо оронуудай газар дайда дээгүүр байhан хариин сэрэгүүдые гаргаха тухай ямаршье болзор тогтоогдоногүй. Хариин сэрэгэй базанууд ба хариин сэрэгүүдые гаргаха болзор тухай хөөрэлдөөнэй болоходо америкынхидай нарин нягта, юумэ бүтээсэтэй байдаг шэнжэ шанарынь хайшаа ороно гээшэб гээд асуухаар?

Сэрэгэйнгээ хүсэ зангидаад байhан НАТО гэдэг бүлэглэлые байлгаад, Советскэ Союзай бээ хамгаалха шадабариие муудуулха гэhэн энэ дурадхал хадаа хэлсээ баталха тухай оролдоhон хэрэг бэшэ болоно.

Иигэхэдээ буу зэбсэг хуряаха асуудалаар хэлсээндэ үнэн сэхээр ханилhан хэрэг болоно аал? Энэмнай үнэндөө иигэжэ хэлэhэн удхатай болоно ха юм: Америкын сэрэгэй базануудhаа таанад тээшэ ракетэнүүд тодхоотой шэгээрээ байха, ядерна бомбонуудые ашаад ниидэхээ байhан бомбардировщигууд тэндэ

байха, тиигэхэдэнь
гэй амгаланда
таанад түби хооронд
глобальна ракетэнүү
дэжэ хаягты. Баруун о
дай иимэ хараа боло
найдабари түрүүлхэ
буу зэбсэг хуряаха асу
эдэнэр ёhотоор хандана
тоолохоор гээшэ аал?
хэлэхын аргагүйл даа

Буу зэбсэг хуряаха
лаар Лиги нацада
хэлсээнүүдтэ хабаала
хараа бодолые ойндо
лангүй аргагүй. Бару
нууд тэрэ үедэ буу зэб
ряаха тухай бодомжо
хадаа, Советскэ Союза
хохидолдо оруулхал гэ
сэдэг байгаа бшуу. С
Союзай буу зэбсэгээ ху
хадань эдэнэр ехэ
байhан юм. Зүгөөр
ци, флодууд болон бэ
түхэлэй буу зэбсэг
тухай асуудалай та
эдэнэр өөhэд хооро
үгээ ойлголсохоё
hэн. Англи, Франци,
Итали иимэ хэлсээнүү
дан мэтэ болгоод, гүр
ниинь бэе бээ мэхэл
оролдодог байгаа. Уh
гуур ябадаг лодкону
гличанууд ходол дура
даг hэн. Тиимэhээ эдэ
лодконуудые үгы х
оролдодог байhан. Т
Францийн hайрхадаг
эдэ лодконууд байгаа
Англиин адмиралтейст
дар соло болохо ли
дые hалгажа хаягт
французууд хэлэдэг
Эдэ хоёр гүрэнүүд ех
зэбсэгжэhэн, хүсэтэй
сэгээ байлгаха гэжэ
элдэб эсээр оролдодог
юм.

Эдэ хоёр оронуудай
мэхэлхэ гэжэ орол
hайнаар мэдэжэ байhа
цийн гадаадын хэ
министр ябаhан Бри
энээн тухай уран
иигэжэ тэмдэглээ бэл
маншда селедко бар
лада Англиин адмира
линкорнуудые барин
гэхэдэнь бидэнэр Л
хоолойн оёорые ш
тулада уhан доогуур
лодконуудые барина

Ракетэнүүд тухай
нуудаа табижа байhа
гэй түлөөлэгшэд шог
хэ сүлөөшьегүй ха,
шье эдээнэй хараа
Брианай шоглон наа
hаа холо ошоогүй
вет ракетэнүүдтэ ду
эдэнэр дан холо нии
даhан газарта аргагү
бууна, тиимэhээ тэдэ
хэхэ хэрэгтэй.
бүхы дэлхэй дээгүүр
даhан атомна бомб
щигуудтай манай ба
байлгаха хэрэгтэй гэ
бодоно хэбэртэй. Тэ
ямар зорилгоор ул
али сагай уларил аж
hанана гү?

Зүгөөр мүнөөхи
жэшээгээр энээн туш
дэнэршье иигэжэ хэл
даха байгаабди: ба
hалгаагты, самолёду
хэгты, эдэтнай тэнгэ
натуулна, бидэнэр р
дээ үлөөхэбди, үүлэ
хи температура хэм
лада эдэмнай хэрэгт

Захагүй замбуули
рэг дайнай хэрэгсэл
лэхээ болихо тухай
США-гэй правитель
hөө үдэртэ бүри
комитедтэ табидаг
Советскэ Союзда
ракетэнүүдые байгуу
нүхэр Н. С. Хрущев
гын hүүлээр энэ
илангаяа ехээр таби
гэжэ энээнтэй хамт
лоно. Тэд яахаб, за
буулиниие дайн сэрэ
сэлдэ хэрэглэхэгүй
hайн лэ хэрэг гээшэ
правительство энээ
радхалаа оруулhан
кетэнүүд болон за
аппарадууд гансаха
лан тайбанаар
хэхэ зорилгоор таби
той гээд буу зэбсэг
тээрээ, хүсэдөөр ху
hэн манай договор
дотор тусгаарлан
юм. Гэтэр буу зэбс
хэмжээнүүдhээ ами
ниие шиидхэхын ар

Энэ асуудал ши
хай США-гэй пра
ямараар бодомжол
хоорондын ба глоб
кетэнүүдые үгы хэж
Союзые ороноо
эгээл хүсэтэй
болгохо, тиигэжэ

(Үргэлжэлэлынь нюурта)

СССР-эй Гадаадын хэрэгүүдэй министр депутат А. А. ГРОМЫКЫН хэһэн элидхэлэй үргэлжэлэл

...үүлдэ харюу үгэхэ ...болгохо гэһэн удха... энэ асуудал табигда... комитедтэ Америкын ...гшэдэй хэлэһэн дээрэ... тодо болоно.

...зэбсэг хуряалгаар хэл...дэ иимэрхүү дурадха...аарамжатай гэжэ тоо...аал? Тиигэхын арга-

...сэргтэ хэрэглэгдэхэ ...һаладаг материалнуу...үйлэдбэрилгэ нэгэдэхи ...болюулжа, жэшээнь, ...ю иимэ материалнуу...и али талаһаа абажа, ...тайбан байдалай хэ...дэ зорюулха гээд 18 ...дай түлөөлэгшэдһөө бү... комитедтэ США-гай ...ан үшөө нэгэ дурадхал ... Энэ дурадхал хадаа ...сэг хуряаха тээшэ сэ...баашаагүй хадаа яда...ша энэл асуудалда дү...а гээд зарим гэнэн ...хүнүүд түрүүшээр һа...олохо. Үнэн дээрээ энэ ...ал буу зэбсэг хуряаха ...тай ямаршье холбоо-...

...даг материалнуудые ...д хэмгүй ехэ болгоо, ...териалнуудые нэгэ ба...роогоошье хада эдээ...лээдгүй олон ядерна ...д ба зарядуудые хэ...хо байһаниинь мэдээ... юм.

...гай дурадхажа бай...жээнүүд хадаа мүнөө ...эд байһан атомна ба ...но бомбонуудта ха... бэшэ, эдэнэрынь арад ...толгой дээрэ хаяхаар ...эгээрээ үлэхэ, байһан ...дурдалташьегүй.

...ушарташье бусад оро... газар дайда дээгүүр ...Америкын сэрэгэй ба... тэрэ тоодо Советскэ ...хилэ шадар байһан ...дыныеше үлэнэ гэжэ ...

...эдэ баруун гүрэнүү...ндэ дурадхаһан ду...үүдынь эдэл даа.

... депутадууд, 18 оро...түлөөлэгшэдһөө бүри... комитедтэ США-гай ..., НАТО-гой та...юзнигуудайнь дэм... дурадхалнууд буу ...гэдэниитээрээ, хүсэ...ряаха гэһэн бэшэ гэжэ ...харанат. Буу зэбсэг ... бэшэ гэжэ энээниие ..., зүбтэй болохо.

... договорой проектдэ ...ээр США-гай, Англиин ...льствонуудай оруул... буруушаалганууд ту...тогое. Хиналта тухай ...а тогтожо хэлээ һэм-... зэбсэг хуряалгын нэ... шатада бэелүүлэгдэхэ ...үүдэй дунда, ондоо ... газар дайда дээрэ...ин сэрэгүүдые гарга...тэй хамта хариин сэ...ээнуудые үгы хэхэ ...эдээнэй буруушаал...хинь шэглүүлэгдэн-... Совет дурадхалнуудые ...болоо һаа, ямар бэ ... аюултай юумэндэ ... Америкын сэрэгшэд ...о гаража далай га...нь, совет сэрэгшэд ...оо, ГДР-һээ, Венгри... гэртээ бусаашье ха...роодоол үлэхэ болоно ...оронуудай түлөөлэг-...нэ.

...сэрэгшэд гэртээ буса... Советскэ Союзһаа он...саана байлтайб гэжэ ...?

...дурадхалнуудта эсэр... мүн иимэ баримта ... Буу зэбсэгые бүгэ...ээ, хүсэдөөр хуряа... договор зүбшэһэнэй ...юундэб гэхэдэ, ба...зарим оронуудай хуу...даг органууд иимэ ...хэзээшье эсэслэн ба... гээд эдэнэр хэлэнэ. ...хадаа зарим хэмжээ...бахые зүбшэхэ боло... жэлэй турша соо ...р хараалһан буу зэб...лгаар бүхы хэмжээ...хэмжэдэ табиһанай ...

...жэлэй турша соо ша...рнь США-гай буу ...хэрхэ тухай урид ...программые США-...эй мүнөө хаража ... эли болонхой. Буу ...рэлгээр табан жэ...мма США-гай кон...лжа шадаха, буу ...дэниитээрээ, хүсэ...ха тухай дүрбэн ...рограмма баталжа ... болоно гээшэ ха. ...ондын хэрэгүүдэй ...мые зүбшөөхэнь ...а,

Аша үрэ ехэтэй байхаар хүдэлмэреэ яажа эмхидхэхэб гэһэн асуудал Женевэдэхи хэлсээндэ хабаадагшадай үмэнэ түрүүшын үдэрһөө гаража эхилһэн байна. Буу зэбсэг хуряаха тухай эхинһээнь адаг хүрэтэр бүхы шататайнь харуулһан договорой проект гансал Советскэ Союзай табиһан дээрэһээ 18 оронуудай түлөөлэгшэдһөө бүридэһэн комитедтэ хабаадагшадай олонхинь энэ документые даган, статья бүхэниие хаража, зүбшэн хэлсэхэ гэһэн байгаа.

Манай проектдэ дурагүйтэдэгшье делегацинууд ехэ хашанаар энэ баримтатай зүбшөөхэ баатай болобо. Зүгөөр энээниие зүбшэн хэлсэжэ эхилхэтээ хамта техническэ элдэб шалгагшадта энэ асуудал даалгаябди, тэдэнэр энэ договорой проект шэнжэлэг, хөөрэлдэжэ үзэг гэжэ баруунай делегацинууд бидэниие үгэдөө оруулхые оролдожо эхилээ һэн. Экспертнүүдэй (шалгагшадай) хүдэлмэри багa зэргэ мэдэхэ хүн эдээндэ буу зэбсэг хуряаха асуудал даалгахада, үйлэ хэрэг хосороохо эгээл таарамжатай онол арга мүн гэжэ һайса мэдэхэ байна. Буу зэбсэг хуряаха хэлсээнүүдтэ урда тээнь хабаадуулагдадаг байһан техническэ экспертнүүдэй шог зугаа болгогдожо байһаниинь ушартайл байна. Энээн тухай экспертнүүд өөһэдөөшье хэлэдэг, тиихэдээ эдэнэр жэл ерэхэ тума улам бага юумэ мэдэдэг хүнүүд болоно. Комитедэй иимэ замда ороо һаань, энэнэй хүдэлмэриин эхин шатада хабаадаһан министрнүүдэй нэгэнииншье экспертнүүдэй үгэ буляалдалгын эсэс хүрэтэр амиды үлэхэгүй байгаа. Гэхэтэй хамта энэнэй тулада нэгэ үеынхидһээ үлүү олон экспертнүүд хэрэгтэй болохо бэлэй.

18 гүрэнэй комитедэй хүдэлмэрилжэ эхилхэһээ хойшо тохёолдоһон ушарнууд юу харуулнаб гэхэдэ, баруун гүрэнүүдэй зарим бүлэг нюурнууд арадуудай хүсэлые хэрэгсээнгүй, буу зэбсэг хуряалгын замда бүри ехэ — нэгэниинь нүгөөдэһөө үлүү һаад тойбо татаха гэжэ һэдэнэ. Буу зэбсэг хуряалгые таһалдуулха политикын саана үсөөхэн аад, нүлөө ехэтэй монополис бүлэгүүдэй байһаниинь элитэ.

Эдэ бүлэгүүд буу зэбсэг хуряалгаһаа юундэ айнаб гэхэдэ, һандарал һүйдхэл хэхэ зэбсэгүүдые бүтээжэ, ухаанда багташагүй ехэ ашаг олзоһоо хахасана аа гүбди гэжэ айна бшуу. Буу зэбсэг бүтээн гаргалга — тэдэндэ алтан конвейер мэтэ болоно. Тэрээн дээрэһээ нэгэн доро ядерна бомбонууд, ракетэнүүд, бомбардировщигууд, тэрэшэлэн долларнууд, фунт стерлингнүүд ба франканууд буулгагдана, эдэнь буу зэбсэг бүтээдэг фабрикануудай банкын счедуудта сугларна гэжэ хэлэхэдэ болохо.

18 гүрэнэй комитедтэ буу зэбсэгүүдые бүгэдэниитээрээ, хүсэдөөр хуряаха тухай договорой проектын тодорхойлогдохотой хамта, буу зэбсэгүүдые бүгэдэниитээрээ, хүсэдөөр хуряаха хэлсээнэй дүүрэхые хүлеэнгүй, уласхоорондын шанга байдал һуларуулха, гүрэнүүдэй хоорондохи этигэлсэлгые бэхижүүлхэ, буу зэбсэг хуряахаар бүри таарамжатай зохид байдал хангахын тула шухала хэдэ хэдэн хэмжээябуулгануудые бүри мүнөөнһөө бэелүүлхэ зорилготой советскэ дурадхал зүбшэн хэлсэгдэнэ. Эдэмнай ямар хэмжээ-ябуулганууд болоноб? Эдэ хадаа дайнай номнол хэхые хорихо, дэлхэйн элдэб нютагуудта ядерна бэшэ зононуудые бии болгохо, ядерна зэбсэгэй саашадаа таралгые зайсуулха, тэрэниие хэрэглэлгэһээ арсаха гэхэ мэтэ болоно. Эдэ дурадхалнууд хэлсээндэ хабаадагшадай олонхиин зүгһөө һайшаагдаа.

Ядернабэшэ зоно байгуулха дурадхалые жэшээ болгон абаад үзэе. Бусад оронуудай газар дээрэ американска ядерна зэбсэг абаашажа тодхохо гэһэн США-гай хараа бодолтой дашарамдуулан, Азиин, Африкын ба Латиин Америкын бээ даагаагүй гүрэнүүдэй түлөөлэгшэд ехээр һанаата боложо байна. Тиимэ һанал бодолые элирхэйлэн, Бразилиин гадаадын хэрэгүүдэй министр Дантас иимэ асуудал зүб табяа: энэ зэбсэг хэрэглэхэ тухай шиидхэбэри хэн гаргаха юм? Тиигээд өөрөө иигэжэ харюусана — энэ зэбсэгэй тодхогдоһон оронууд бэшэ, харин тэрэниие бүтээһэн оронууд шиидхэбэри гаргаха болоно. Өөһэдөө тиимэ зэбсэггүй оронуудай газар дээрэ тодхогдоһон ядерна зэбсэг хэрэглэхэ захиралтые хариин генералнуудай үгэхэ байгаа һаань, яалтай гээшэб гэжэ, гүрэнэйнгөө аюулгүй байлгын түлөө һанаагаа зобоһон тэмдэг энэ министрын үгэ дотор үзэгдэнэ. Энэнэй һанаагаа зоболгые Эфиопиин, Нигериин, Бирмын делегадууд зүбшөөн, Африкада ба бусад оронуудта атомгүй зононуудые байгуулха хараа бодолые дэмжэнэ. Мексикын правительство орондоо ядерна зэбсэг асаралгые хориһон, ондоогоор хэлэбэл, атомгүй зоно байгуулха хараа бодол бэелүүлжэ эхилһэн шиидхэбэри гаргаа.

Центральна Европодо атомгүй зоно бии болгохо гэһэн Польшын Арадай Республикын тодорхой дурадхал тус комитедтэ ехэ һонирхол үүсхээ. Энэ дурадхалые һайн хэрэг гэжэ, Европодо амгалан байдал бэхижүүлхэ сэсэн хэмжээн гэжэ олохон делегацинууд зүбөөр сэгнээ.

Дай номнодог ябадал хорихо гэжэ Советскэ правительствын хэдэн жэлэй туршада оруулдаг дурадхал зүбшэн хэлсэгдэжэ байна. Дайнай номнол хэхэ ябадалые хуули буса гэжэ тоолохо тухай уласхоорондын деклараци баталан абалгые олонхи делегацинуудай зүбшөөһэниинь һайшаамаар. Тиигэбэшье американска түлөөлэгшэд һаад тойбо татаха гэжэ оролдоно. Дай номнохо ябадал хоримжолхо гэһэн манай дурадхалые буруушааха баримтанууд тэдээндэ үгы, теэд энэ дурадхалые буруушаахань аягүйл байха; тиибэшье буруушаажа үгэ хэлэнэ. Тэрээнһээ гадна, дай хэхые уряалха ябадал хоримжолхо гээ һаа, нэгэн доро марксизм-ленинизмыешье хоримжолхо аргагүй юм аа гү гэһэн һанал бодол толгойень эрьюулнэ. США-гай гүрэнэй секретарь Раск Женевэдэ ерээд байхадаа тиимэ мэдүүлгэ хэхэеэ татагасаһан байгаа. Тиигэбэшье тэрэнэй ябаһанай һүүлдэ делегациин талаар орлогшонь болохо Дин гэгшэ бээ барисагүй хүн байжа, зоной дунда хэлсэдэгэй ёһоор, һухиржэрхихэ гээд шиидэһэн бололтой! Женевын үнинэй һуурин хүнүүдшье иимэ ушарые һанахагүй байна.

18 гүрэнэй комитедтэ нимэл юумэн боложо байнхай.

Буу зэбсэг хуряалгын талаар тодорхой хэмжээнүүдые энэ комитет тодорхойлхо дүтэлөө гээд тооложо болохогүй байһыень, нүхэд депутадууд, хараба бээзт.

Буу зэбсэг хуряалгын асуудалаар капиталис гүрэнүүдтэхи зарим бүлэгүүдэй баримталдаг хараа бодолые, тэдэнэй политикые элишэлгэ манай зорилго болохо һаань, Женевэдэ иимэ удаан саг соо байһанайшье хэрэггүй бэлэй. Эдэ бүлэг хүнүүд буу зэбсэг хуряаха дурагүй байһаар гэжэ элирүүлхын тулада гурбан үдэршье хүрэхэ һэн. Теэд, манай зорилго юуб гэхэдэ, буу зэбсэг хуряахын түлөө тэмсэхэ, тэрэ тоодо буу зэбсэг хуряалгын шухала байһые баруун гүрэнүүдтэ тодоруулан харуулха шухала байна. Манай орон, манай союзнигууд тиимэл юумэ хэнэ.

Энэ комитедэй хүдэлмэриингөө эхин шатые үнгэргөөшье һаа, буу зэбсэг бүгэдэниитээрээ, хүсэдөөр хуряахые хүсэһэн арадай ехэ эрилтэнүүд хэлсээндэ ехээр нүлөөлнэ. Буу зэбсэгүүдые хуряаха дурагүйшүүл бээ хамгаалаад һууна. Буу зэбсэг хуряалгын асуудалнуудта арадуудай анхаралые хандуулха, шэнэ дайнай аюулые тайлбарилан ойлгуулха талаар манай партиин Центральна Комитедэй, Советскэ правительствын, нүхэр Н. С. Хрущевой өөрынь айхабтар ехэ хүдэлмэри хэһэнэй аша үрэ эндэ харагдана. Манай эб найрамдалта гадаадын политикын дура татагша хүсэн, коммунис байгуулалтын, өөрыгөө хамгаалха хүсэ шадалаймнай һүр жабхалан эндэ харагдана. Эдэмнай дэлхэйн олон гүрэнэй эб найрамдалай аша туһада, буу зэбсэг хуряалгын аша туһада мүнөө бидэнтэй һаналаа нэгэдэн дабшагша оронуудай бээе даанги байдалые булад хуяг шэнгеэр хамгаална. Буу зэбсэг хуряахын түлөө, эб найрамдалай түлөө тэмсэлдэ Совет гүрэнэй, энэнэй союзнигуудай һанал бодолоо нэгэдүүлһэн ушарые ехэтэ һайшаанабди.

ФНРЮ-гэй гадаадын хэрэгүүдые эрхилхэ гүрэнэй секретарь нүхэр К. Поповичай үнгэрэгшэ жэлдэ Советскэ Союзда ерээд ошоһонойнь харюу болгон, правительствын шиидхэбэреэр, албанай хэрэгээр Югославида ошоод ерээб, энэ ушар буу зэбсэг хуряалгын асуудалнуудаар Советскэ Союзай ба Югославиин хараа бодолнууд үнэндөө адли байһые үшөө дахин харуулаа; уласхоорондын ондоошье хэдэ хэдэн шухала асуудалнуудаар хараа бодолнууднай тудалдадаг гү, али дүтэ байна гэжэ мэдүүлхые хүсэнэб, нүхэд депутадууд. Иигэжэ хоёр гүрэнэй аша туһада, СССР болон Югославиин хоорондохи хани харилсаанай саашадаа хүгжэлгын аша туһада харюусадаг байһаниинь һайн гээшэ.

Ядерна зэбсэг туршалгые болюулха асуудал Женевэдэхи хэлсээндэ ехэ һуури эзэлнэ. Энэнь ойлгосотой. США-гай, мүн Англиин правительствонууд энэ асуудалаар өөрын, бэлэн шиидхэбэритэйгээр — агаарта ядерна зэбсэг дахинаа туршан тэһэлжэ захалха гэһэн түсэбтэйгөөр 18 гүрэнэй комитедтэ ерээ бшуу. Ядерна туршалга болюулхые хүсэдэг тухай тэдэнэй найдуулгануудай, тэрэ тоодо энэ жэлэй апрелиин 10-да США Англи хоёрой хамтадаа хэһэн мэдүүлгын ямар юумэндэ зорюулагдаһаниинь апрелиин 12-то Англиин премьер-министр Г. Макмилланда нүхэр Н. С. Хрущевой эльгээһэн бэшэг соо заагданхай. Тэдэ найдуулганууд ба мэдүүлгэнь хэлсээ баталхын тулада бэшэ, харин арад түмэнэй дураа гуталгые өөрһөө саашань болгохын тулада хэгдэһэн байна. Номгон далай дээрэ агаарта ядерна зэбсэг туршан тэһэлэлгые апрелиин тэнгэһээ хойшо эхилхэ гэһэн США-гай правительствын шиидхэбэри бултанай шахуу буруушаалаар угтагдаа.

Советскэ Союзай эли тодо, сэхэ шууд хараа бодолынь ядерна туршалгые эсэслэн болюулха гэжэ үнэхөөрөө хүсэдэг бүхы хүнүүдэй зүгһөө бүри һайса ойлгогдожо, дэмжэгдэжэ байһыень харанабди. Манай хараа бодолой гол удха юуб? Советскэ правительство атомна ба водородно элдэб янзын зэбсэгүүдые туршаха ябадал дары зогсоохо хэлсээ энэ гэһээр баталха, тэрэшэлэн ядерна тэһэрэлгэнүүдые элирүүлхэ хиналта хэхын тула гүрэнүүдэй мэдэлдэ байдаг зүйлнүүдые хэрэглэхэ гэжэ Советскэ правительствын дурадхаһаниинь элитэ.

Энэмнай ядерна зэбсэг туршалгые ямаршье һаадгүйгөөр хэтын хэтэдэ болюулха арга олгохо байна. Гэхэтэй хамта энэ ушар дүй дүршэлөөр, бодото байдалаар шалгагдаһан эрдэм ухаанай туйлалтануудые үндэһэ болгоно. Эдэмнай өөһэдын аргаар ядерна бүхы тэһэрэлгэнүүдэй элирүүлэгдэжэ болохо байһые гэршэлнэ. Ядерна зэбсэг туршалгые буруушаагшад энээнһээ тад ондоогоор баталан хэлэхэ һэдэлгэ гаргадаг, гүрэнүүдэй газар дээрэ уласхоорондын хиналта хэхэ олон постнуудые байгуулаагүй һаа, тэдэ нютагуудта уласхоорондын инспекторнүүдэй бүхэли батальонуудые эльгээгээгүй һаа, ядерна тэһэрэлгэ, илангаяа газар доро хэгдэһэн тэһэрэлгэ элирүүлжэ шадагдахагүй гэжэ мэдүүлдэг байгаа. Тэдэнэй хэлэһэниие бидэнэр урданшье һэжэглэдэг һэмди. Ядерна туршалга тухай асуудалаар хэнэй мэхэ гохо хэжэ байһаниинь, хайшан гээд балшыса баригдаа һэм гэжэ нүхэр Н. С. Хрущев һунгагшадайнгаа урда мартын 16-да хэлэһэн үгэ соогоо хөөрэжэ үгөө. Советскэ Союз газар доро ядерна тэһэрэлгэ үнгэргөө. Тиигээд юун болооб? Энэ тэһэрэлгые США тэмдэглэжэ абаа гээд тэрэ үдэртөө Америкын атомно хүсэнэй талаар комисси соносхоо бэлэй. Энэ хадаа уласхоорондын инспекционно бүлэгүүдэй туһаламжаар бэшэ, харин США-да байһан национальна оньһо түхеэрэлгэнүүдээр хэгдээ.

Манай газар дээрэ уласхоорондын хиналта табилга уласхоорондын этигэл найдабариие бэхижүүлхэ тухай хүсэл оролдолгоор баадхагдана гэһэн эрилтын үндэһэ баримтагүй байһаниие нүхэр Н. С. Хрущев Англиин премьер-министр Макмилланда эльгээһэн бэшэг соогоо харуулаа. Хэрбээ этигэл найдабариие бэхижүүлхэ гэжэ Баруун оронуудай правительствонуудай үнэхөөрөө хүсөө һаань, энээндэ туһалхаар асуудалнууд үсөөн бэшэ. Имагтал эдээниие шиидхэхэ хэрэгтэй. Тэдэнэй дунда буу зэбсэг бүгэдэниитээрээ, хүсэдөөр хуряаха болон иимэ зорилгоор уласхоорондын договор баталха асуудал оролсоно. Теэд мүнөө дээрээ баруун оронуудай энэ асуудалые шиидхэхэ гэжэ оролдодогынь харагданагүй.

Ядерна туршалгануудые болюулха ябадал буу зэбсэг бүгэдэниитээрээ, хүсэдөөр хуряаха асуудалай шухала хуби гэжэ харахада зүйтэй байна. Юуб гэхэдэ, буу зэбсэг бүгэдэниитээрээ, хүсэдөөр хуряаха ябадалые бэелүүлгын эрхэ байдалда шэнэ түхэлэй ядерна буу зэбсэг бүри ехээр гаргахыень гүрэнүүдые баадхадаг али бүхы ушарнууд бүрин һалаха байна. Теэд бодото дээрээ энэ асуудал тусхай асуудал болон илгараад байна, тиин олон гүрэнүүд, тэрэ тоодо Советскэ Союз бүри мүнөө, буу зэбсэг бүгэдэниитээрээ, хүсэдөөр хуряаха тухай договор баталхые хүлеэнгүйгөөр, ядерна зэбсэгүүдые туршахаяа болихо гэһэн һанал баримтална. Советскэ правительство 1961 оной ноябриин 28-да манай дурадхаһанай ёһоор, ядерна туршалга болюулха тухай хэлсээ мүнөөдэршье баталхаар бэлэн, мүн Советскэ Союз энэ дурадхалаа үнэн сэхээр бэелүүлхэ гэжэ баруун оронууд һайса мэдэхэ.

Гэхэтэй хамта, хэрбээ арадуудай дура хүсэлдэ эсэргүүгээр эдэ туршалгануудые үргэлжэлүүлхэ болоо һаань, эдэ туршалгануудайнгаа хойшолон тухай баруун оронууд мэдээгүйбди гэжэ хэлэжэ шадахагүй. Баруун оронуудай иимэ аашануудта харюусажа, Советскэ Союз өөрынгөө шэнэ түхэлэй ядерна зэбсэгүүдые туршаха баатай болохо юм гэжэ США-гай болон Англиин правительствонуудта Советскэ правительство сэхэ руунь мэдүүлээ һэн. Иимэ эрхэ байдалда хэгдэһэн эдэ туршалганууд өөрынгөө, мүн союзнигуудайнгаа аюулгүй байдалые бэхижүүлхын тула, эб найрамдалые хамгаалхын тула хэрэгтэй болохо. Баруун тээхидэй ядерна ямаршье туршалгада — агаарта гү, али газар дорошье һаань, замбуулинда гү, али уһан дорошье һаань — бидэнэр иимэ харюу үгэдэг байхабди.

Советскэ Союз ядерна буу зэбсэгүүдые гаргажа байха гэнэгүй, ехээршье гаргаха гэнэгүй, харин гаргахаяа болихые хүсэнэ. Бүмбэрсэг дэлхэйн диилэнхи олон оронууд энээниие хүсэнэ. Хэдэн хоногой саана энэ хүсэл Женевэдэ үшөө дахин гэршэлэгдээ. Агаарта ядерна томо хэдэ хэдэн тэһэрэлгэ шэнээр хэхэ гэһэн США болон Англиин һэдэлгээр һанаагаа зобоһон Инди, Арабуудай Нэгэдэмэл Республика, Бирма, Эфиопи, Нигери, Бразили, Мексика, Швеци ядерна бүхы туршалгануудые хэтэ мүнхэдэнь болюулха асуудалые хайшан гээд шиидхэхэ тухай өөһэдынгөө дурадхалнуудые оруулаа. Тэдэнэй дурадхалнууд бүхыдөө эли тодо бэшэ. Гэбэшье нэгэ зүйлэйнь зүйтэй байһанда һэжэг байхагүй. Энэнь эгээн гол шухала юм. Юуб тэрэнь гэхэдэ теоридошье, мүн практика дээрэшье, тусхайлбал, ядерна туршалгануудые болюулхын хойноһоо хиналтые оронууд өөһэдынгөө оньһо түхеэрэлгэнүүдээр бэелүүлжэ шадаха юм гэһэн баримтые нейтральна гүрэнүүд дурадхалайнгаа эшэ үндэһэ болгоһон байгаа. Эдэ нейтральна гүрэнүүдэй дурадхалнуудые Советскэ правительство анхаралтайгаар хаража үзөөд, ядерна бүхы туршалгануудые болюулха тухай хэлсээ туйлахын түлөө аша туһатай үндэһэ һуури боложо магадгүй гэһэн тобшолол хээ. Тиигээд эдэ дурадхалнуудые саашанхи хэлсээнүүдэй эшэ үндэһэ болгохые дурадхаһан байгаа. Мүнөө баруун оронуудта үгэ үгтэнэ. Гэбэшье нейтральна гүрэнүүдэй эдэ дурадхалнуудые һайшааһан харюу үгэхөөр эдэ гүрэнүүдэй хэлэн эрьелдэпэгүй гэжэ һанамжалагдана.

Нүхэд депутадууд, Женевэдэхи хэлсээнүүд тухай Верховно Соведтэ элидхэхэ зуураа, 18 гүрэнэй комитедэй хэлсэхэ зүйлнүүдтэ ороошьегүй һаа, Женевэдэ һанамжануудаа андалдахын үедэ ехэ һуури эзэлһэн нэгэ асуудалда онсо тогтохо шухала байна. Буу зэбсэг хуряаха асуудалаар Нацануудай Ордон соо болоһон заседанинуудай хажуугаар советско-американска уулзалганууд болон хөөрэлдөөнүүд боложо байгаа. Хоёр талаһаа хэлсээтэй байһанай ёһоор энэ уулзалга, хөөрэлдөөнүүд тухай тэрэ үедэ мэдээсэгдээгүй һэн. Иимэ уулзалгануудые журналистнууд суглуулдаг байгаа. Хэблэлэй мэдээ абаха талаар тон бага аргатай байһан туладань журналистнууд эдэ уулзалгануудта хабаадагшадые «Буу зэбсэг хуряаха талаар гү, али Германиин асуудалаар таанар сайлаа гүт» гэһэн асуудалтайгаар добтолжо ородог бэлэй.

Мүнөө һаналаа андалдалгын дүүрэһэнэй һүүлээр ехэнхидээ Германиин асуудалаар, сайладаг байгаабди, зүбөөр хэлэбэл, Германиин эбэй договор баталха тухай болон гэрээнэй үндэһэ һуури дээрэ Баруун Берлиндэхи байдалые гуримшуулха тухай хөөрэлдөө һэмди.

Женевэдэхи уулзалганууд СССР болон США-гай правительствонуудай хоорондохи хөөрэлдөөнүүдэй үргэлжэлэл байгаа. Энээн тухай нүхэр Н. С. Хрущев һунгагшадайнгаа урда хэлэһэн үгэ соогоо дурдаа һэн. Хөөрэлдөөнүүд аша туһатай байгаа. Энээнэй һүүлээр советско-американска хамтын мэдүүлгэ баталха арга боломжо олдоо һэн. Һаналнуудай нэгэдэһэн зүйлнүүдые, мүн арсалдаатай байһан асуудалнуудые тодоруулха талаар зарим тэды үрэ дүн туйлагдаа гэжэ тэрээн соо хэлэгдээ һэн.

Иигэжэ юрэнхыгөөр хэлэһэнэй удхань юуб? Германиин асуудалые амгалан ёһоор гуримшуулха талаар США-гай правительствотай һаналаа андалдалгын мүнөө сагта ямар шатадаа хүрөөд байһан тухай Советскэ правительствын даалгабаряар Верховно Соведтэ элидхэжэ үгэхыемни зүбшөөгыт. Тиихэ зуураа энэ зүбшэлдөөн, хэлсэдэгэй ёһоор хэлэхэдэ, нюусаар ябажа байна. Тиин үшөө түгэсөөгүй, тиимэһээ зүбшэн хэлсэгдэжэ байһан асуудалнуудай хэдэ хэдэн зүйл тухай хэлэхэнь үшөөл эртэ байна.

Дэлхэйн хоёрдохи дайнай дүүрэһээр 17 жэлэй үнгэрөөд байхада, мүн Германидашье, Европодошье ехэ хубилалтануудай болоод байхада, Германиин эбэй договорой үшөө баталагдаагүй байһан мүнөөнэй эрхэ байдал эб найрамдалай хэрэгтэ аюултай хойшолонгуудые асархаар гүрэнүүдэй хоорондо зүрилдөө болон тулалдаанай ехэ аюул тохёолдуулна. Иигэжэ нүхэр Н. С. Хрущев нэгэнтэ бэшэ онсолон тэмдэглэһэн юм. Германиин эбэй договор баталха тухай Советскэ правительствын дурадхалнууд энэ аюулые зайсуулха ябадалда, тиин мүнөөнэй бодото байдалые, нэн түрүүн ГДР, ФРГ гэжэ Германиин бээе даанхай хоёр гүрэнүүдэй оршожо байһан баримтые эшэ үндэһэ болгон Европодо эб найрамдал болон аюулгүй байдал хангаха хэрэгтэ шэглүүлэгдэнэ.

ГДР болон ФРГ-тэй эбэй нэгэ договор баталаа һаа, эгээл һайн байгаа, үгышье һаа, баруун оронуудта таарамжатай һаань, Германиин эдэ хоёр гүрэнүүдтэй тус тустайнь договорнуудые баталха һаа таарамжатай гэжэ Советскэ правительство нэгэнтэ бэшэ мэдүүлээ һэн. Тиигээ һаа, һайн гэжэ Женевэдэ бидэнэртэй хөөрэлдэһэн хүнүүдые этигүүлхые оролдоо һэмди. Хэрбээ Германиин байдалые амгалан ёһоор гуримшуулгада хабаатай асуудалнуудые зүбшэлдэжэ шиидхэхэ ябадалһаа баруун оронуудай хулжаха болоо һаань, баруун оронуудтай зүбшэлдэнгүй ГДР-тэй эбэй договор баталхаһаа ондоо юумэн Советскэ Союзда, мүн бусад хэдэ хэдэн оронуудта байхагүй гэжэ Советскэ правительство хододоо онсолон тэмдэглэдэг һэн. Эбэй бүхы договорнууд шэнги энэ договор эзэмдэлгын хойшолонгуудые усадхаха, тэрэ тоодо баруун Берлин тушаа асуудалые шиидхэхэ байна. Хэрбээ хэн нэгэн Советскэ Союзые энэ харгыһаа гаргажа, Германиин эбэй договор баталхаһаа арсуулжа болохо юм гэжэ һанадаг һаа, тэрэ хүн бодото байдалые зүбөөр ойлгодоггүй, тиин тэрэ хойшоо ехэ гэмшэлтэй байдалда орожо магадгүй. Хэрбээ СССР-эй иимэ политикатай дашарамдуулан, эб найрамдалые байгуулгада эсэргүү ябуулга хэгдээд байгаа һаань, энээндэ эгээн хатуу харюу үгтэхэ байһаниинь дамжаггүй.

Германиин эбэй договорые заатагүй ямар нэгэн тодорхой болзорто баталха гэжэ Советскэ Союз баадханагүй гэжэ КПСС-эй XXII съездын трибуна дээрэһээ нүхэр Н. С. Хрущевой мэдүүлгэ таарамжатай хэлсээ бэдэрхэ хэрэгтэ туһалха гэһэн зорилготой байгаа. Венэдэ СССР болон США-гай правительствонуудай толгойлогшонорой уулзаһанай һүүлээр хүгжэһэн советско-американска хөөрэлдөөнүүдые хараада абан, Советскэ Союзай хэһэн энэ алхам саашадаа Германиин эбэй договор тушаа һаналаа андалдалганда нүлөөлөө.

Эбэй договорто хабаадагша болохошьегүй һаа, дэлхэйн хоёрдохи дайнай үлэгдэлнүүдые, тэрэ тоодо Баруун Берлинэй байдал болон тэрээнтэй харилсаа байгуулха асуудалые оруулалсан, энээндэ хабаатай хэдэ хэдэн асуудалнуудые бидэнтэй хэлсэжэ шиидхэхые оролдохо гэжэ баруун зарим оронуудай правительствонууд шэнги США-гай правительство мэдүүлээ һэн. Германида тохёолдоһон бодото эрхэ байдалые хараадаа абан, хоёр талын хараа бодолнуудые дүтэлүүлхэ арга боломжо бэдэрхэ эрмэлзэл бии гэжэ США-гай гүрэнэй секретарь Д. Раск гэгшэтэй болоһон хөөрэлдөөн харуулаа. Гэбэшье энэ талаар үшөө үсөөн бэшэ бэрхэшээлнүүд байһаниинь элитэ.

Германиин Демократическа Республикатай Советскэ Союзай болон тиимэ хүсэлтэй бусад гүрэнүүдтэй эбэй договор баталхатай хамта дайнай һүүлээрхи байдалые амгалан ёһоор гуримшуулгатай дашарамдуулан гараһан хэдэ хэдэн асуудалнуудые хамтаараа зүбшэлдэжэ шиидхэхэ ябадал туйлагдаха ёһотой. Тиимэ ямар асуудалнууд бииб? Бидэнэр тэдэнииень нэрлээ һэмди.

Гэбэл энэ хадаа—эзэмдэлгын гуримые усадхажа, эзэмдэлгын сэрэгүүдые сэрэгэй бүлэглэлнүүдтэ ородоггүй гүрэнүүдэй гү, али ООН-эй сэрэгүүдээр тодорхой болзорой туршада һэлгүүлжэ, энээнэй үндэһэ һуури дээрэ Баруун Берлиндэхи байдал гуримшуулха хэрэг болоно. Тиигэжэ Баруун Берлин НАТО-гэй сэрэгэй хэрэм болон ГДР-дэ болон бусад гүрэнүүдтэ эсэргүүгээр хэгдэжэ байһан хорото ябуулгын түб байхыень болюулжа, амгалан тайбан, бээе даанхай город болгогдохо байгаа.

Энэ хадаа Германиин Демократическа Республикын эрхэ сүлөөе ёһотоор хүндэлхэ. Энээнгүйгөөр тэдэниие һонирхуулдаг асуудалнууд тушаа баруун оронуудтай ямаршье хэлсээн баталагдахагүй юм гэжэ Советскэ правительство нэгэнтэ бэшэ мэдүүлһэн юм.

Энэ хадаа—Германиин гүрэнүүдэй хилые, тэрэ тоодо ГДР болон ФРГ-гэй хоорондохи хилые тогтоон бэхижүүлхэ.

Энэ хадаа—Германиин хоёр гүрэнүүдые ядерна буу зэбсэгээр зэбсэгжүүлхэгүй.

Мүн энэ хадаа—НАТО болон Варшавска договорой организациин хоорондо бэе бээдээ добтолхогүй гэһэн хэлсээ баталха.

Гол шухала асуудалнууд эдэл даа. Эдээниие шиидхээгүй һаа, Европодо эб найрамдал бэхижүүлхэ тухай һайн һанаан миил һанаагаараал үлэхэ байна. Америкынхидай урда эдэ асуудалнууд Советскэ правительстваар табигдажа байгаа, табигдажашье байна. Тэдээн тухай хөөрэлдөөн Женевэдэшье болоо. Эдэ асуудалнууд тушаа богочихоноор тогтохомни.

(Түгэсхэлынь 4-дэхи нюурта)

СССР-эй Гадаадын хэрэгүүдэй министр депутат А. А. ГРОМЫКЫН хэһэн элидхэлэй түгэсхэл

Газар дэлхэй дээрэ мүнөө үнгэрһэн дайнай һүүлээр болоһон хубилалтануудтай дашарамдуулан томо оронуудай хоорондо тохёолдохоор тиимэ ехэ аюултай зүрилдөөнэй һүжэрхэ арга боломжо Баруун Берлинһээ ондоо газарта үгы.

Энэ городтохи баруун оронуудай засагай түлөөлэгшэд гитлеровскэ Германиин диилдэһэнэй һүүлээрхи саг соо эндэ ямаршье хубилалта болоогүй шэнгеэр ажал-ябуулгаяа хэхэеэ һэдэнэ. Тэдээндэ урдынхидаал мэтэ эзэмдэлгын турим, тэрэниие бэелүүлжэ байһан гурбан оронуудай эзэмдэлгын сэрэгүүд һайнаар харагдана гээшэ ха. Теэд зүүн тээхишье, мүн баруун тээхишье оронуудта эзэмдэлгын гуримые ажабайдал үни хада эбдэн һалгаа. Тэрэ гуримые хэншье хэтэ мүнхэдөө байха гэжэ тогтоогоогүй юм.

Баруун Берлинтэй харилсадаг газар дээрэхи болон агаарай харгы замууд бэеэ даанхай гүрэн — Германиин Демократическа Республикын газар дээгүүр, агаараар гарадаг байһан баримтые хараадаа абангүй гаража болохогүй.

Баруун Берлин ФРГ-гэй хуби бэшэ, Баруун Германидахи үһөөгөө абаха гэһэн хорото этэгээдүүд болон бодото байдалые зүбөөр ойлгодоггүй хүнүүдһээ ондоо, хэншье тэрэниие ФРГ-гэй хуби гү, али газар гэжэ тоолодоггүй. Гэбэшье ФРГ-гэй засагаархид энэ городой хэрэгтэ бүдүүлигээр оролсожо байдаг, Баруун Берлинэй газар дээрэһээ ГДР болон социалистическэ бусад оронуудта эсэргүү хорото ажал-ябуулга хэнэ. Баруун Берлиндэхи байдалые сагай эрилтэтэй, Европын түбтэ эб найрамдал хангаха эрилтэтэй зохилдуулха — Баруун Берлиндэ сүлөөтэ городой эрхэ үгэхэ тухай Советскэ Союзай дурадхалнуудай гол удхань иимэл лаа. Баруун Берлин өөрынгөө ажабайдал өөрынгөө дураар байгуулха эрхэ сүлөөтэй болог лэ. Тиигээ һаань, Советскэ Союз тэндэ байгуулагдаһан ниитын гуримые хүндэлхөөр бэлэн юм. Баруун Берлин хүгжэнги ажабайдалтай, тоггууритай, хүгжэнги экономикотой город болог лэ. Тэрээндэ тиимэ город болоходонь Советскэ Союз туһалхаар бэлэн. Баруун Берлиндэ ерэлгэ ошолго һаадгүй болог лэ. Тиимэ болог, бидэнэр тэрээнэй түлөөбди гэжэ Советскэ Союз хэлэнэ. Баруун Берлинэй эрхэ хубилжа, энэ город бэеэ даанхай политическэ хүсэн боложо, сүлөөтэй город болоо тээд һанаад үзэе гэжэ Женевэдэхи хөөрэлдөөнүүдтэй дашарамдуулан баруун оронуудай зарим хэблэл бэшэнэ. Теэд энэ городой шэнэ гурим сахигдажа байха, баруун оронуудай аша туһын хэрэгүүд аюулда орохогүй байһанай найдамжа алин гээшэб гэжэ бидэнэрһээ асууна. Тиихэ зуураа, тэдэнэр хэлсээнүүдэй бэелүүлэгдэхые хангахын тула Баруун Берлиндэ США-гай, Англиин, Франциин сэрэгүүдэй байрлахань заатагүй шухала юм гэжэ тэдэнэр дары нэмээнэ.

Тиихэдэ зарим нэгэшүүл Потсдамай үе сагта абтаһан союзнигуудай шиидхэбэринүүдые үндэһэ болгон Баруун Берлиниие баруун гурбан гүрэнүүдэй эзэмдэлгэ доро болзоргүйгөөр байлгаха гэһэн эрхэ бии болгохоо һэдэнэ. Энээндэнь Советскэ правительство иигэжэ харюусана: СССР Германиие гү, али Баруун Берлиниие хэтэ мүнхэдөө эзэмдэлгэ доро байлгахые хараалһан ямаршье хэлсээн доро гараа табяагүй һэн. Ямаршье эзэмдэлгэ — саг зуурын ушар мүн энээн тухай зохихо хэлсээнүүд дотор хэлэгдэһэн байгаа. Баруун Берлиниие болзоргүйгөөр эзэмдэжэ байха эрхэ олгоһон документ алин бэ? Тиимэ документ байгаагүй, байхашьегүй.

Харин Германиин эбэй договор баталха гэһэн уялга доро США, Англи болон Франциин правительствонуудай гараа табиһан шэнги манай гар табигдаһан юм. Өөрынгөө энэ уялгые дүүргэхэһээ Советскэ Союз арсахагүй!

Германиин газарые эзэмдэхэ саг үнгэрөө. Тиин сэрэгэй эзэмдэлгын үлэгдэлнүүд усадхагдаха ёһотой.

Баруун Берлинэй политическэ талаараа бэеэ даанги байха эрхынь хамгаалха тушаа Советскэ правительство өөрынгөө дурадхалнуудые хэлэһэн, баруун оронуудай хүтэлбэрилхы ажал-ябуулагшадта, тэрэ тоодо США-гай президент Дж. Кеннеди, Великобританиин премьер-министр Г. Макмиллан, Франциин президент де Голль гэгшэдтэ нүхэр Н. С. Хрущев өөрөө нэгэнтэ бэшэ тайлбарилжа үгэһэн байна. Эрхэ сүлөөень хамгаалха асуудалай нэгэ шухала янза тухай Советскэ правительство дурадхахадаа, Баруун Берлиндэ тусхай тогтоогдомол сагай туршада сэрэгэй бүлэглэлдэ ородоггүй гүрэнүүдэй гү, али ООН-ой али нэгэн тооной сэрэг байлгахые дурадхаа һэн.

Женевэдэ һаналаа андалдаха үедэ Баруун Берлинэй гадаадын оронуудтай һаадгүйгөөр холбоо барисаа байгуулха асуудал ойлгостой боложо үгөө. Энээндэ баруунай оронууд онсо анхарал хандуулдаг гэжэ тэдэнэр хэлэдэг ха юм. Энэ талаар арга боломжонуудай бии байһые Советскэ правительство элитээр харуулжа үгөө. Имагтал ГДР тушаа уласхоорондын эрхэ баримталха тушаа үгэеэ ойлголсохо хэрэгтэй. Ондоогоор хэлэбэл, Баруун Берлин руу һаадгүйгөөр орохо эрхэ нүхэсэл зайлашагүй эрилтэнь юун бэ гэхэдэ, Германиин Демократическа Республикын эрхэ сүлөөе хүндэлхэ хэрэг болоно. Энээнгүйгөөр баруун оронуудай ба маанадай хоорондо үгэеэ ойлголсожо болохогүй.

Һайн талань юун бэ гэхэдэ, Баруун Берлин дотор һаадгүйгөөр орохын тула Германиин Демократическа Республикын эрхэ сүлөөе хүндэлэлгэдэ һаад ушаруулха баримтанууд харагданагүй гэһэн Америкын талаархинай мэдээсэлые тэмдэглэхэ хэрэгтэй. Энэмнай урагшаа нэгэ алхам хэтдээ гээшэ.

Нүхэд депутадууд, манай хэблэлдэ нүхэр В. Ульбрихтын хэлэһэн үгэ толилогдоһониинь танда мэдээжэ. Баруун гурбан оронуудай сэрэгые Баруун Берлиндэ сэрэгэй бүлэглэлдэ ородоггүй гүрэнүүдэй гү, али ООН-ой сэрэгээр һэлгээд байбал, Баруун Берлиндэ орохо тусхай уласхоорондын орган бии болгохо зүбшөөл ГДР-эй правительство үгэхэ байна гэжэ тэрэ мэдүүлээ. Тэрэ орган Баруун Берлиндэ һаадгүйгөөр оролгые бодото дээрэнь бэелүүлгэдэ гараһан бэрхэшээлнүүдые зүбшэхэдэ нүгөө талын харюусалгата нюур болохо байгаа. Зүгөөр энэ орган ГДР-эй газар дээрэ захиргаанай ямаршье эрхэгүй гү, али тэрэнэй дотоодын хэрэгтэ хамааралсахагүй байхань ойлгостой. Юуб тэхэдэ хамааралсажа оробол, Германиин Демократическа Республикын бэеэ даанги байдалтай таарахагүй байна бшуу. Энэ ушарта, мүн бусадшье ушарта зүбшэн хэлсэгдэжэ байһан асуудалнуудаар хоёр талын зүрилдөөе хурсадуулжа байһан жалга дээгүүр хүүргэ табиха гэжэ Советскэ Союз ба ГДР-эй ороддожо байһаниинь харагдаа.

Эбэй договор баталжа Баруун Берлиндэ амгалан тайбан байдал бии болгохо асуудалай ямараар шиидхэгдэжэ байһые юрэнхыгөөр хэлэхэдэ иимэ байна гээшэ.

Германиин гүрэнүүдэй мүнөө байһан хилые, тэрэ тоодо ГДР ба ФРГ хоёрой хоорондохи хилые хуулита ёһоор бэшэжэ, тэрэниие батадхаха гээшэ ямар ехэ удхашанартай байнаб гэжэ оло хэлэһэнэй хэрэггүй байна. Энэмнай зүн дэгээн ойлгостой.

Германиин эбэй договор баталха тухай өөрынгөө дурадхал оруулхадаа Советскэ Союз Германиин гүрэнүүдые ядерна зэбсэгээр зэбсэглэжэ болохогүй гэһэн тала баримтална. ГДР-тэ, мүн ФРГ-дэ тиимэ зэбсэг бү байг гэжэ ГДР-эй правительство өөһэдөө мэдүүлдэг. Бонн тухай хэлэхэ болоо юм һаа, атомно болон водородно бомбонуудта тэрэнэй хомхойржо байһаниинь Баруун Германиин НАТО-гоор холбоотой союзнигуудые бодомжолуулхаар болоно.

Ядерна зэбсэгтэй болохо талаар бундесверэй эрилтые дэмжэхэ гээшэ түүхын хэһээлтые ото таһа мартажархиһан ябадал гээшэ. Германиин гүрэнүүдтэ сэхэ гү, али гурбадахи гүрэнөөр дамжуулжа гү, али тэдэнэй гэшүүн байһан сэрэгэй эмхиие дамжуулжа ядерна зэбсэг үгэхэгүйе уридшалан хараалха тушаа Советскэ правительство оролдоходоо, тэрэ гансахан өөрынгөө арадай аюулгүй байдалые харана бэшэ, мүн бүхы Европын, гансахан Европыншье бэшэ арадай амин шухала талые харалсадаг байһандань бидэ этигэнэбди.

Энэ асуудалые шиидхэхэнь шухала байна гэжэ Америкын талаархинай ойлгожо байһан тухай мүнөөдэр хэлэхээр байна. Энэмнай һайн баримта гээшэ. Хэрбээ ямар нэгэн нүлөөндэ дайрагдажа, энэ һайн юумэнэй унтараагүйл һаа, һайн гээшэ.

Дайнай удаа тээхи байдалые гуримшуулха тушаа асуудал Европодо эб найрамдал байгуулха үндэһэ һуури болоно. Энээгээр һанал бодолоо андалдажа байхадаа НАТО ба Варшавска договорой эмхиин хоорондо бэе бэедээ добтолхогүй гэһэн хэлсээ баталха асуудал зүн дэгээн хэлсэхэ зүйлдэ орохо баатай байба. Бүхы Европодо, илангаяа НАТО ба Варшавска договорой гүрэнүүдэй зэбсэгтэ хүсэнүүдэй бэе бэедээ тулалдаад байһан Германиин хоёр гүрэнүүдэй газар дээрэхи байдалые һулаяруулха, зэргэлээд байһан аюулые усадхабал бүришье һайн байгаа.

НАТО ба Варшавска договорой эмхинүүдэй хоорондо бэе бэедээ добтолхогүй гэһэн хэлсээ ямар нэгэн янзаар баталха шухала байһан тухай СССР болон США-гай правительствонууд хоорондоо һаналаа абалсаха үедөө, бэе бэеэ гол шухала асуудалаар ойлголсобо гэжэ тэмдэглэжэ болохо. Энэмнай ашатай туһатай зүг тээшээ дабшаһан хэрэг гээшэ.

Нүхэд депутадууд, Германиин хэрэгые эбэй ёһоор шиидхэхэ асуудалаар советско-американска • хэлсээнүүдэй дүнгүүд, саашанхи хүгжэлтэ бүхы дээрээ ямар гээшэб, ямар байха гээшэб гэжэ таанар һураха байхат.

Дүн гаргахань үшөөл эртэ байна. Тиигэбэшье мүнөө үзэгдэһэн һайн юумэнүүдые хараад байхада хэлсээ баталха арга бии гэжэ найдахаар боложо байна. Зүгөөр уласхоорондын арсалдаата асуудалнуудаар баруун гүрэнүүдтэй хэлсээ хэһэн олон жэлэй дүй дүршэл юу харуулнаб гэхэдэ, хэлсээнэй дүүрээгүй сагта тэрэниие сэгнэхэдээ, саашанхи хүгжэлтынь уридшалан харахадаа Советскэ правительство бэеэ баринги байха ушартай болоно.

Германиин хэрэгээр, тэрээнтэй холбоотой асуудалнуудаар өөһэдынгөө правительствонуудта элидхэһэнэй һүүлээр, өөһэдынгөө талын союзнигуудтай хөөрэлдэһэнэй һүүлээр хэлсээгээ дахин һэргээхэ тушаа Женевэдэ тодорхойлогдоо. Гэхэ зуура хэлсээ миин ёһын тэды хэхэ бэшэ, харин уласхоорондын шухала хэрэгые шиидхэхын, эб найрамдалай ерээдүйе шиидхэхэ асуудалнуудые зүб мүртэнь оруулха хэрэгтэй гэжэ хэлсээ хэгшэдэйнгээ анхаралые бидэнэр хандуулһан байнабди.

Харюусалгатай хэлсээ хэхэ, хэлсээгээ саашадань үргэлжэлүүлхэ, һаналаа андалдаһанай тодорхой дүнгүүдые правительствонуудые толгойлогшонорой зүбшэлдэ табижа болохоор хүдэлхэ гэжэ Советскэ правительство онсолон тэмдэглэхэ байна. Хэрбээ нүгөө тала иимэл хараа шугам баримталжа, Германиин ба бүхы Европын бодото байдалые һонороор хараха зам баримталаал һаа, тэрэнһээ үрэ дүн гараха байна. Тэрэниие арадууд хүлеэнэ, тэрэ хадаа дэлхэйн байдалда һайнаар нүлөөлхэ байна.

Нүхэд депутадууд!

Буу зэбсэг хуряаха, ядерна зэбсэгүүдэй туршалгые болюулха, Германиин асуудалые эбэй ёһоор шиидхэхэ тушаа Женевэдэ болоһон хэлсээнүүдэй гол дүнгүүд иимэл байна.

Советскэ Союз эб найрамдалай политика бэелүүлнэ. Жэлһээ жэл бүри, һараһаа һара бүри манай ажахын, культурна байгуулалтын түсэбүүдэй туяан улам бүри хурсаар гэрэлтэнэ. Эб найрамдал, арадуудай хоорондохи хани барисаан гэһэн үгэнүүд совет гүрэнэй гадаадын политикада, тэрэнэй туг дээрэ бэшээтэй. Коммунистическэ партиин, тэрэнэй ленинскэ Центральна Комитедэй, КПСС-эй ЦК-гэй Нэгэдэхи секретарь, Советскэ правительствые толгойлогшо Н. С. Хрущевой өөрын[...] бүриин хүтэлбэри доро[...] гүрэнэй гадаадын бүх[...] тическэ ябуулганууд [...] лэгдэнэ, манай орон [...] даашье өөрынгөө ша[...] мал энэ замаараа ябаха[...] на.

Бүгэдэниитээрээ, ху[...] буу зэбсэгээ хуряаха, [...] зэбсэгэй туршалгые бо[...] ха, Германиин асуудал[...] ёһоор шиидхэхэ тушаа [...] скэ правительствын гад[...] политическэ хараа шу[...] СССР-эй Верховно Со[...] гэн һаналтайгаар дэмж[...] зэ гэжэ найдажа ба[...] мэдүүлхыемни зүбшөө[...]

ПАЛАТАНУУДАЙ ЗАСЕДАНИНУУД

(Түгэсхэл. Эхиниинь 1-дэхи нюурта).

Союзай Соведэй заседани Кремлиин театр соо үглөөнэй 11 часта эхилбэ.

Нүхэд **Л. И. Брежнев, Г. И. Воронов, А. П. Кириленко, Ф. Р. Козлов, Н. В. Подгорный, Д. С. Полянский, М. А. Суслов, Н. С .Хрущев, В. В. Гришин, К. Т. Мазуров, В. П. Мжаванадзе, Ш. Р. Рашидов, В. В. Щербицкий, П. Н. Демичев** гэгшэдэй тэндэ ерэхэдэнь удаан альга ташажа угтаба.

Союзай Соведэй түрүүлэгшэ депутат **И. В. Спиридонов** түрүүлэгшын столдо һууриия эзэлбэ. Түрүүлэгшын орлогшонор— депутадууд **М. А. Абдуразаков, Ш. М. Гасанова, К. И. Сатпаев, М. А. Стельмах** гэгшэд мүн тэндэ һуурияа эзэлһэн байна.

Союзай Соведэй мандатна комиссиин түрүүлэгшэ депутат **Л. Н. Ефремовтэ** элидхэл хэхыень палатын түрүүлэгшэ депутат И. В. Спиридонов үгэ үгэбэ. 1962 оной мартын 18-да үнгэргэгдэһэн СССР-эй Верховно Соведэй һунгалтын дүнгүүд тухай баримтануудые элидхэлшэ дурдаба. Союзай Соведэй депутадуудта, дэбжүүлэгдэһэн кандидадуудай түлөө һунгагшадай 99,47 процентнь дуугаа үгэһэн байна. Дэбжүүлэгдэһэн бүхы кандидадууд Союзай Соведэй депутадуудаар һунгагдаа.

Совет арадай морально-политическэ бата нэгэдэлтэй, түрэл Коммунистическэ партияа, нүхэр Никита Сергеевич Хрущев толгойлогшотой тэрэнэй ленинскэ Центральна Комитедые нягтаар тойрон жагсаад байһаниень СССР-эй Верховно Соведтэ һунгаһан һунгалтын дүнгүүд элитээр тодорхойлбо.

Союзай Соведтэ һунгаһан һунгалта һунгуулиин 791 округуудта үнгэргэгдэһэн байна. Энээнэй урда тээ болоһон һунгалтаһаа 53 округуудаар олон болоо.

1958 онһоо хойшо манай ороной хүн зон 15 миллион шахуугаар олошорбо. Союзай Соведэй бүридэлэй 70 процент шахуунь шэнээр һунгагдаа. 534 депутадууд түрүүшынхеэ һунгагдаһан байна.

Союзай Соведэй депутадуудай дунда 215 эхэнэрнүүд бии. Валентина Гаганова, Юлия Вечерова, Зинаида Заботина, Турсуной Ахунова, Степанида Виштак болон өөһэдынгөө баатарлиг ажалаар Эхэ ороноо суурхуулһан олон хүнүүд тэдэнэй дунда бии.

Союзай Соведэй депутадуудай дунда КПСС-эй 604 гэшүүд, гэшүүндэ кандидадууд, 187 партийнабэшэ хүнүүд бии байна. Элдэб ажалтай хүнүүд, тэрэ тоодо хүдэлмэришэд, колхознигууд, инженернүүд, агрономууд, эрдэмтэд, врачууд, багшанар, уран зохёолшод, партийна, советскэ, профсоюзна органуудай хүдэлмэрилэгшэд, ажахын хүтэлбэрилэгшэд, манай алдарта Зэбсэгтэ Хүсэнүүдэй түлөөлэгшэд Союзай Соведтэ һунгагданхай. 359 депутадууд мүнөө сэхэ үйлэдбэридэ хүдэлнэ. Тэдэнэй 199-ниинь хүдэлмэришэд, 160-ниинь колхознигууд.

Советскэ Союзай Геройн нэрэ зэргэтэй 22 хүн, Социалис Ажалай Геройн нэрэ зэргэдэ хүртэһэн 99 хүн, ленинскэ гүрэнэй шангуудай 51 лауреадууд палатын бүридэлдэ ороһон байна. 623 депутадууд СССР-эй орден, медальнуудаар шагнагданхай. Союзай Соведтэ 37 национальностьнуудай түлөөлэгшэд һунгагдаа.

СССР-эй Конституциин заабариин, СССР-эй Верховно Соведтэ һунгаха һунгалтын Дүримэй ёһоор һунгуулиин бүхы округуудта Союзай Соведэй депутадууд һунгагдаа гээд мандатна комисси тоолоно. СССР-эй Конституциин 50-дахи статьягай үндэһөөр, һунгуулиин 791 округуудһаа һунгагдаһан Союзай Соведэй бүхы депутадуудай эрхэ түлөөлэлгэнүүдые мандатна комисси мэдэрнэ. Тиигээд энээн тухай Союзай Соведэй тогтоолой тусхай проектые оруулба. Депутадууд энэ тогтоолыень нэгэн дуугаар баталан абаба.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указуудые баталха тухай асуудалые Союзай Совет удаалуулан хаража үзэбэ. СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй секретарь **М. П. Георгадзе** тэндэ элидхэл хээ.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указуудые баталха тухай хуулинуудые Союзай Совет нэгэн дуугаар баталһан байна.

Иигэжэ палатын заседани дүүрэбэ.

***

СССР-эй Верховно Соведэй Союзай Соведэй, Национальностьнуудай Соведэй хамтын заседани Кремлиин Ехэ ордон соо 16 часта нээгдэбэ. Заседанида олон айлшад байгаа. Дипломатическа корпусай, совет болон гадаадын хэблэлэй түлөөлэгшэдэй һуудаг ложонуудта хүн зон дүүрэн байба.

Нүхэд **Л. И. Брежнев, Г. И. Воронов, А. П. Кириленко, Ф. Р. Козлов, А. Н. Косыгин, О. В. Куусинен, А. И. Микоян, Н. В. Подгорный, Д. С. Полянский, М. А. Суслов, Н. С. Хрущев, Н. М. Шверник, В. В. Гришин, К. Т. Мазуров, В. П. Мжаванадзе, Ш. Р. Рашидов, В. В. Щербицкий, П. Н. Демичев, Б. Н. Пономарев, А. Н. Шелепин** гэгшэдэй правительственна ложонуудта ерэхэдэнь депутадууд, айлшад нэрьесэ альга ташажа угтаа.

Союзай Соведэй Түрүүлэгшэ депутат **И. В. Спиридонов,** Национальностьнуудай Соведэй Түрүүлэгшэ депутат **Я. В. Пейве,** палатануудай түрүүлэгшэнэрэй орлогшонор һууриияа эзэлбэ.

Зүбшэхэ зүйлнүүдэй удаадахи асуудалые — Советскэ Социалистическэ Республикануудай Союзай Верховно Соведэй Президиумые һунгаха асуудалые сесси хаража эхилбэ. Союзай Соведэй Түрүүлэгшэ, тус сессидэ түрүүлэгшээр һууһан И. В. Спиридонов депутат **Г. И. Вороновто** үгэ үгэбэ.

СССР-эй Верховно Соведэй партийна бүлэгэй, Союзай Соведэй, Национальностьнуудай Соведэй старейшинэнүүдэй соведүүдэй даабаряар КПСС-эй ЦК-гэй Президиумэй гэшүүн депутат **Л. И. Брежневые** СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй түрүүлэгшээр һунгахые дурадхаба. Энэ дурадхалынь нэгэн дуугаар баталагдаба. Тэндэ сугларагшад нүхэр Л. И. Брежневые хүл дээрээ бодожо, нэрьесэ альга ташажа амаршалба.

Союзна республиканудай тоогоор СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшын 16 орлогшонор, Президиумэй секретарь, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй 16 гэшүүд һунгагдаһан байна.

Депутадууд **Н. Н. Органов, Д. С. Коротченко, В. И. Козлов, Я. С. Насриддинова, И. Шарипов, Г. С. Дзоценидзе, М. Искендеров, Ю. И. Палецкис, И. С. Кодица, Я. Э. Калнберзин, Т. Кулатов, М. Рахматов, Ш. М. Арушанян, Н. Байрамов, А. А. Мюрисеп** гэгшэд СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшын орлогшонуудаар нэгэн дуугаар һунгагдаба.

Депутат **М. П. Георгадзе** СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй секретаряар һунгагдаа.

Депутадууд **Г. Г. Абрамов, Т. Ахунова, С. М. Буденнный, К. Е. Ворошилов, Р. Г. Гамзатов, П. Н. Демичев, В. М. Кавун, А. Г. Картавых, Ф. Р. Козлов, Д. А. Кунаев, К. Т. Мазуров, З. Н. Нуриев, Н. В. Подгорный, Д. П. Смирнова, Ф. А. Табеев, В. С. Толстиков** гэгшэд СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй гэшүүдээр нэгэн дуугаар һунгагдаһан байна.

СССР-эй Верховно Соведэй айлшан боложо, манай орондо ерээд байһан Канадын сенадай түрүүлэгшэ Марк Роберт Друэн гэдэг заседанида хабаадана гээд түрүүлэгшэ мэдээсэбэ.

Айлшанаа депутадууд халуунаар амаршалаа.

СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Никита Сергеевич Хрущевһоо Союзай Соведэй, Национальностьнуудай Соведэй хамтын заседаниин түрүүлэгшын нэрэ дээрэ мэдүүлгэ ороо. Тэрээн соогоо Н. С. Хрущев Министрнүүдэй Совет түлөөлэлгээ Верховно Соведэй үмэнэ болюулаад, уялгануудаа дүүргэһэн дээрэ тоолоно. Энээн тухай Советскэ Социалистическэ Республиканудай Союзай Верховно Соведтэ Танай дуулгахые СССР-эй Министрнүүдэй Совет гуйна гэжэ нүхэр Спиридонов саашань мэдээсэбэ.

Депутат **Н. В. Подгорный** үгэ абаба. СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын мэдүүлгэ хадаа Советскэ правительствын дүрбэн жэлэй туршада хэһэн ажал хүдэлмэриин дүнгые гаргаһан ушар болоно гэжэ нүхэр Подгорный тэмдэглэбэ. Партиин, гүрэнэй элитэ ехэ ажал-ябуулагша, үнэн сэхэ ленинец Никита Сергеевич Хрущевой толгойлдог манай правительствын дотоодын, гадаадын политикын бүхы һалбаринуудта айхабтар ашатай туһатай[...] олон янзын ехэ хү[...] хэһэниинь депутат бү[...] хы совет хүнүүд үшө[...] тэмдэглэхэл хүсэлтэй[...] гэжэ үгэ хэлэгшэ тэм[...]

СССР-эй Консти[...] ёһоор, Советскэ Прав[...] вые — ССР Союзай М[...] нүүдэй Соведые бүр[...] байгуулха шухала [...] Н. В. Подгорный [...] Москва городой, Мос[...] Ленинградска, Горь[...] Свердловско области[...] Украиниын, Узбегэй ССР[...] лэг депутадуудай да[...] СССР-эй Министрнүү[...] ведэй Түрүүлэгшэ ну[...] кита Сергеевич Хруще[...] дүүлгэ тушаа СССР-[...] ховно Соведэй тогтоол[...] проектые нүхэр По[...] дурадхаба.

«Советскэ Социал[...] Республиканудай [...] Верховно Совет тогто[...]

1. СССР-эй Верхов[...] дэй үмэнэ СССР-эй [...] тельствын өөрынгөө т[...] гэ болюулха тухай [...] эй Министрнүүдэй [...] Түрүүлэгшын мэдүүл[...] шөөн абаха.

СССР-эй Минист[...] Соведэй ажал-ябуул[...] шаагаад, СССР-эй [...] тельствын бүридэл т[...] радхалые Верховно [...] үзэмжэдэ табихыень [...] Министрнүүдэй Сове[...] рүүлэгшэ нүхэр Ни[...] геевич Хрущевто д[...] (Нэрьемэ альга таша[...] гэдэ бодобо).

2. СССР-эй правит[...] шэнэ бүридэлэй мү[...] жо байгаа СССР-эй В[...] Соведэй сессидэ ба[...] тар өөрынгөө уял[...] дүүргэжэ байхыень [...] Министрнүүдэй Сове[...] гаха».

Энэ оруулагдаһан [...] совет арадай хүсэл һ[...] зохилдуулан бүхы де[...] нэгэн дуугаар дэмжэ[...] гээд нүхэр Подгорный [...]

Депутадууд, айлша[...] сэ альга ташаба.

Депутат Н. В. П[...] оруулһан тогтоолой [...] түрүүлэгшэ үндэр д[...] биһан байна. Энэ то[...] нэгэн дуугаар батал[...]

СССР-эй Верховно[...] зүбшэхэ зүйлнүүдэй[...] дахи пунктые — Ж[...] хэлсээнүүд тухай [...] хаража эхилбэ. Гад[...] рэгүүдэй министр [...] А. А. Громыкын элид[...] путадууд, айлшад [...] ралтайгаар шагнаба.

А. А. Громыкын [...] һүүлээр заседаниин [...] тухай соносхогдоо.

СССР-эй Верхов[...] сесси апрелиин 25-да[...] мэрээ үргэлжэлүүлхэ[...]

(Т[...])

„Космос-3" гэжэ хэмэл одон замдаа гараад ябана

ТАСС-эй МЭДЭЭСЭЛ

Газарые тойрон дабшаха «Космос-3» гэжэ ээлжээтэ хэмэл одон 1962 оной апрелиин 24-дэ Советскэ Союзда амжалтатайгаар табигдажа, замда гаргагдаа. Энэ оной мартын 16-да ТАСС-эй соносхоһон программын ёһоор замбуулинай дайдые шэнжэлэлгые үргэлжэлүүлхэ зорилгоор хэмэл одон дээрэ научна аппаратура тодхогдонхой.

Научна аппаратураһаа гадна, замыень хэмжэхын тулада олон һудал шэжэнтэй радиотелеметрическэ оньһонууд, радиотехническэ түхеэрэлгэнүүд «Космос-3» гэжэ хэмэл одон дээрэ тодхогдоһон байна.

Даб дээрэхи мэдээнэй ёһоор хэмэл одон урид хараалагдаһанда дүтэрхы замаар ниидэжэ ябана.

Хэмэл одон Газарые 93,8 минутын турша соо тойрохо, замынь экваторһаа 48 градус 59 минутаар налуу байха. Газарай нюрууһаа эгээн холуур ниидэлгэнь 720 километр, эгээн дүтүүр ниидэлгэнь 229 километр байха.

Хэмэл одонһоо абтаһан радиотелеметрическэ мэдээсэлнүүд одон дээрэхи оньһо түхеэрэлгэнүүдэй гэмгүй һайнаар хүдэлжэ байһан тухай гэршэлжэ үгэнэ. Телеметрическэ мэдээсэлнүүд абтаба.

Манай газетын уд[...] апрелиин 28-да гарах[...]

Редактор
Ц. Ц. ЦИ[...]

БУРЯТ ҮНЭН
4-дэхи нюур

Манай адрес, телефо[...]

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Улан-Удэ, ул. Ленина, [...] ФОНЫ РЕДАКЦИИ: редактора —46-32. зам. ре[...] 32-74, ответ. секретаря—27-37, отделов партийной [...] пропаганды—24-74, сельского хозяйства и совет[...] тельства—47-59, промышленности и транспорта, [...] —35-14, культуры—34-05, писем и рабселько[...] отдел переводов и корректорская—35-95, бухгалте[...] Для междугородных переговсров—16.

Гор. Улан-Удэ, типография Министерства [...] Бурятской АССР.

Н00658 Зак. № [...]